

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ФІНАНСИ

Галузь знань

07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність

072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Форма навчання: заочна

очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему **«Система протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних
злочинним шляхом: проблеми становлення та розвитку в Україні»**

здобувачки Чорної Анни Володимирівни _____

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент Захожай К.В.

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова:

доктор економічних наук, професор Буряченко А.Є.

(підпис)

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	7
1.1. Сутність та чинники запобігання легалізації (відмиванню) доходів....	7
1.2. Нормативно-правове забезпечення об'єкта дослідження.....	16
1.3. Критична оцінка наукових публікацій з проблематики протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.....	24
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В УКРАЇНІ.....	31
2.1. Методика та інструментарій аналізу запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.....	31
2.2. Дослідження впливу системи протидії легалізації (відмиванню) доходів на економіку держави.....	37
2.3. Оцінка ефективності запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.....	46
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В УКРАЇНІ.....	54
3.1. Світовий досвід протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.....	54
3.2. Проблеми становлення і функціонування системи запобігання легалізації неофіційним доходам та шляхи їх вирішення в Україні.....	61
3.3. Методичні засади розробки та прийняття управлінських рішень щодо удосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів.....	68
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85

ВСТУП

Актуальність теми. Питання боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, залишається критичним глобальним викликом, що впливає на економічну стабільність та цілісність фінансових систем. В Україні ця проблема набула особливого значення в контексті економічних реформ, збільшення іноземних інвестицій та боротьби з корупцією. Незважаючи на прийняття різних нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з «відмиванням» грошей, існують значні прогалини в їх використанні, що призводить до неефективності правозастосування та регуляторного нагляду.

«Відмивання» доходів, отриманих злочинним шляхом, послаблює рівень національної безпеки, перешкоджає економічному зростанню та підриває довіру суспільства до державних інституцій. В Україні, де корупція та організована злочинність історично процвітають формування та розвиток ефективної системи протидії «відмиванню» доходів, одержаних злочинним шляхом, має вирішальне значення. Критичний аналіз існуючих підходів та порівняння їх з міжнародними стандартами є актуальним не лише для правових реформ, але й для посилення інтеграції України у світову економіку. Він спрямований на нагальну потребу в удосконаленні механізмів, які відповідають як внутрішнім пріоритетам, так і міжнародним зобов'язанням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням та проблемним аспектами легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, присвячені роботи як українських так і зарубіжних науковців-дослідників. Зокрема, з-поміж українських вчених-дослідників вагомий внесок у дослідженні цієї проблеми здійснили: Л. І. Аркуша, С.М. Алфьоров, О. М. Бандурка, Р. О. Баранов, О. І. Барановський, А. О. Бойко, С. С. Гасанов, О. О. Глуценко, Н. М. Голованов, О. А. Дудоров, С. Б. Єгоричева, Т. І. Єфименко, М. В. Колдовський, О. Є. Користін, С. В. Леонов, Р. П. Марчук, М. І. Мельник, С. В. Миненко, В. А. Онисьєв, Б. Й. Пасхавер, О. М. Підхомний, М. А. Погорецький,

О. І. Попов, Р. М. Тучак, М. І. Флейчук та інші. Перелічені науковці висунули багато вагомих положень стосовно профілактики й протидії з «відмиванням» доходів протиправного походження. Однак у сучасних умовах, які постійно змінюються, проблема запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, залишається однією з найактуальніших для України. Вона потребує подальшого вивчення та негайного вирішення. Зазначений факт обумовлює актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи.

Мета і завдання дослідження. Мета кваліфікаційної магістерської роботи – розкриття теоретичних засад та розгляд проблем становлення і розвитку в Україні системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також розробка практичних рекомендацій щодо її удосконалення.

Для досягнення мети в ході виконання КМР були поставлені наступні завдання:

- розглянути сутність та чинники запобігання легалізації (відмиванню) доходів;
- опрацювати нормативно-правове забезпечення об’єкта дослідження;
- надати критичну оцінку наукових публікацій з проблематики протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- визначити методику та інструментарій аналізу запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- дослідити вплив системи протидії легалізації (відмиванню) доходів на економіку держави;
- провести оцінку ефективності запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- узагальнити світовий досвід протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- виявити проблеми становлення і функціонування системи запобігання легалізації неофіційним доходам та окреслити шляхи їх вирішення в Україні;

– охарактеризувати методичні засади розробки та прийняття управлінських рішень щодо удосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів.

Об'єкт дослідження – система протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Предмет дослідження – економічні відносини, що виникають у процесі становлення та розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: метод теоретичного аналізу – при дослідженні різних дефініцій, зокрема «запобігання легалізації (відмиванню) доходів» та їх характеристик; аналізу та синтезу – у процесі вивчення сучасних моделей та типологічних схем легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; методи групування та порівняння – при візуалізації та дослідженні системи легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та міжнародного досвіду у даному напрямі; метод узагальнення при обробці отриманих результатів та формулюванні висновків. У процесі оцінки ефективності протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом в Україні, використано спеціальні методи: економіко-статистичний аналіз, абстрагування, систематизація, табличний та графічний аналіз.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Результати дослідження сприятимуть *теоретичному* розумінню систем протидії «відмиванню» коштів та їх еволюції в країнах з перехідною економікою, таких як Україна. *Методично* це є підґрунтям для оцінки ефективності заходів з протидії «відмиванню» грошей. На *практиці* дослідження надасть конкретні рекомендації щодо вдосконалення регуляторних та інституційних підходів до боротьби з «відмиванням» грошей в Україні з акцентом на приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів.

Інформаційна база дослідження. Джерелами інформації в процесі дослідження стали Закони України, інші нормативні й інструктивні документи, що

регулюють і регламентують протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, праці вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, що стосуються запобігання легалізації (відмиванню) доходів, Інтернет-ресурси, дані офіційної статистики щодо викриття легалізації правоохоронними органами й органами загального державного фінансового контролю.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Основні положення та результати КМР були апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції 7 листопада 2024 «Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди», яка проходила у містах Київ та Бремен. За результатами конференції були опубліковані тези доповіді за темою «Особливості системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом».

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

1.1. Сутність та чинники запобігання легалізації (відмиванню) доходів

«Відмивання» грошей – це глобальна проблема, яка загрожує економічній стабільності, сприяє організованій злочинності та підриває цілісність фінансової системи. Це процес, за допомогою якого фізичні або юридичні особи приховують походження незаконно отриманих грошей, надаючи їм законного вигляду. Оскільки у багатьох країнах спостерігається економічне зростання і відповідні системи стають все більш взаємопов'язаними, запобігання «відмиванню» грошей стає критично важливим для Урядів, фінансових установ і міжнародних організацій [1, с. 227].

На сучасному етапі в українських науковців немає єдиної думки стосовно визначення поняття «легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом». До прикладу, відповідно до О. М. Бандурка, під «відмиванням» доходів, одержаних злочинним шляхом, пропонується розуміти: «приховування справжнього джерела одержаних матеріальних цінностей, перетворення незаконної готівки в іншу форму активу, приховування реального власника доходів, які були набуті незаконним шляхом тощо» [2, с. 35]. У той час, як Л. М. Доля тлумачить легалізацію грошових коштів й іншого майна, здобутих злочинним шляхом, як провадження різноманітних «економічно значущих дій із отриманими внаслідок скоєння злочину грошовими коштами й іншим майном» [3, с. 93].

Як стверджує Н. А. Лугіна, поняття «легалізація» («відмивання») грошей криється у переформування незаконно одержаної грошової маси у законні засоби, тобто «це – процес, завдяки котрому маскується нелегальне походження, існування, до того ж й використання доходів із подальшим обіленням задля того,

аби їх формування здавалося абсолютно легальним» [4, с. 159]. Згідно з К. Бенсон, «відмивання» грошей представляє «акт приховування джерел доходів, отриманих в ході злочинної діяльності, причому такого роду доходам надають значення законності» [5].

О. І. Барановський і Б. Й. Пасхавер стверджують, що легалізація доходів являє собою «вчинення дій, направлених на приховування та маскування справжнього джерела їхнього походження і подальшого їх залучення із кримінального в офіційний сектор економіки» [6, с. 14]. Згідно позицією з С. Б. Єгоричевої, пропонується розглядати поняття «відмивання грошей» в широкому і вузькому розуміннях. Відтак в широкому сенсі – це «...сукупність способів, методів, прийомів і процедур, які дають змогу одержувати доходи від протиправної діяльності, переводити їх в інші ліквідні активи із ціллю приховати справжніх власників, реальне походження й інші аспекти, які можуть вказувати на порушення законодавства». У вузькому – це «... діяння, пов'язані із переведенням грошей, одержаних від злочинної діяльності в сферу легального бізнесу, за котрі вітчизняне і міжнародне законодавства передбачають кримінальну чи іншу відповідальність» [7, с. 100].

Авторка КМР погоджується з О. М. Резніком, який вказує, що легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, за власною суттю виступає нічим іншим як процесом виведення у законний обіг деяких грошових коштів, котрі були одержані у зв'язку із незаконною діяльністю [8, с. 291]. Найліпшим підходом в боротьбі із «відмиванням» грошей є той, в якому додержано справедливого балансу між захистом фінансової системи від «відмивання» грошей і сприянням фінансовій інклюзії [9].

Також слід зазначити, що вченими пропонується виокремлювати кілька моделей «відмивання» активів злочинного походження, а точніше:

1. Двофазну модель, для якої притаманна стадія власне «відмивання» і повернення активів в оборот.
2. Трифазну модель, що виступає найбільш поширеною і включає відповідно розміщення, розшарування й інтеграцію.

3. Чотирифазну модель, котру виділяють експерти Організації Об'єднаних Націй, яка включає: «1) звільнення від готівки через перерахування останньої підставним особам; 2) розподіл наявних коштів; 3) маскуванню слідів кримінального правопорушення, яке було скоєне; 4) інтеграцію грошової маси, на основі якої відбувається вкладення інвестицій легалізованих активів у високоприбутковий бізнес» [10, с. 70].

Згідно з О. І. Завидняк, процес «відмивання» грошей включає такі три головні стадії: 1) розміщення – початкове введення незаконних грошей у фінансову систему, часто через банки або підприємства; 2) маскуванню – процес ускладнення відстеження грошей шляхом переміщення їх через складні рівні транзакцій, такі як банківські перекази, офшорні рахунки або купівля дорогих товарів; 3) інтеграція – заключний етап, на якому відмиті гроші повністю поглинаються легальною економікою, що ускладнює їхнє відмежування від законних коштів [11, с. 315].

Департамент фінансових розслідувань і Державна служба фінансового моніторингу України характеризують чотирифазову модель «відмивання» брудних грошей. Такий підхід до структурування процесу «відмивання» злочинних доходів застосовують і фахівці Організації Об'єднаних Націй. До головних стадій легалізації відносяться:

- 1 стадія – звільнення від готівки та її перерахування на рахунки підставних осіб. Зазначеними особами можуть бути, до прикладу, родичі злочинця. Водночас додержується лише одна умова: посередники мають володіти власними рахунками у банках;

- 2 стадія – розподіл наявних коштів. Вони реалізуються шляхом скупки банківських платіжних документів та інших цінних паперів. Як демонструє зарубіжний досвід, розподіл готівки відбувається нерідко у пунктах обміну валюти, нічних клубах та казино;

- 3 стадія – маскуванню слідів вчиненого злочину. Перед злочинцем, який відмиває доходи, на вказаній стадії постає таке завдання: вжити усіх заходів задля того, аби стороння особа не дізналася джерело одержаних грошей і за допомогою кого вони були розподілені у ті чи інші організації /установи;

– 4 стадія – інтеграція грошової маси. Злочинні угруповання на вказаній стадії здійснюють інвестиції легалізованих капіталів у високоприбуткові сфери та галузі бізнесу [12, с. 185].

Виходячи з досліджень учених, що були проаналізовані вище, слід зазначити, що в ході легалізації (відмивання) доходів, які були одержані злочинним шляхом, наявні деякі «вузькі місця» (choke points), котрі не завжди можливо оминати, не дивлячись на велику кількість варіантів, методів і форм легалізації. Choke points «вузькі місця» у суттєвій мірі підвищують ризик виявлення такої протиправної діяльності, до них можливо віднести: а) процес надходження готівки до фінансової системи; б) переміщення грошових потоків через державний кордон; в) трансферти у середині фінансової системи і на виході із фінансової системи [13, р. 363].

Запобігання «відмиванню» грошей вимагає ефективних механізмів контролю на кожному етапі, аби виявляти, стримувати і повідомляти про підозрілу діяльність до того, як кошти повністю інтегруються в економіку.

Сучасний правовий механізм державної політики запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, базується на наступних засадах: а) введення спеціальних превентивних заходів, що ускладнюють легалізацію (відмивання) злочинних доходів; б) забезпечення органів державної влади потрібною інформацією, яка має зв'язок із легалізацією (відмиванням) злочинних доходів; в) установлення відповідальності (адміністративної і кримінальної) за легалізацію (відмивання) злочинних доходів; визначення участі у міжнародному співробітництві [14; 15, с. 215].

Запобігання «відмиванню» грошей має важливе значення для підтримання цілісності світової фінансової системи. Невжиття ефективних заходів може мати серйозні наслідки, зокрема: 1) економічна дестабілізація – «відмивання» грошей може спотворити ринкову конкуренцію, зменшити обсяги податкових надходжень та призвести до нерівномірного розподілу багатства; 2) сприяння злочинній діяльності – «відмиті» гроші часто мають зв'язок із незаконною діяльністю, як-от тероризм, торгівля наркотиками і торгівля людьми. Приховуючи походження цих

коштів, злочинні організації можуть продовжувати свою діяльність непоміченими; 3) ерозія суспільної довіри – корупція та незаконні фінансові потоки можуть зменшити довіру до державних установ та фінансових систем, що ускладнює забезпечення верховенства права [16].

Превентивні заходи забезпечують стійкість фінансових установ і правової бази до незаконної фінансової діяльності, сприяючи прозорості та підзвітності як у державному, так і в приватному секторах.

На основі зазначеного вище розглянемо ключові чинники, які запобігають «відмиванню» грошей з акцентом на правові рамки, інституційну відповідність, технологічний прогрес і міжнародне співробітництво (рис. 1.1).

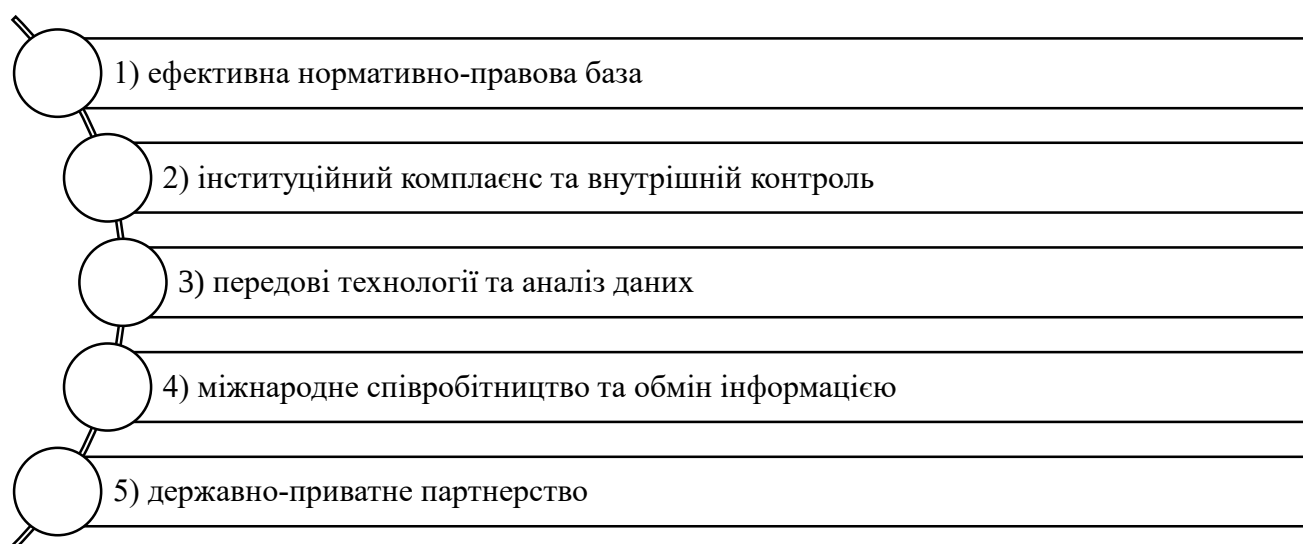


Рисунок 1.1 – Ключові чинники, які запобігають «відмиванню» грошей

Джерело: побудовано авторкою

Одним з найважливіших факторів запобігання «відмиванню» грошей є створення всеосяжної нормативно-правової бази. Такі рамки забезпечують основу для впровадження політики протидії «відмиванню» грошей і гарантують, що фінансові установи, підприємства та державні органи дотримуються необхідних правил. Ключові елементи ефективної правової бази:

— країни приймають спеціальне законодавство із протидії «відмиванню» грошей задля того, аби криміналізувати «відмивання» грошей та діяльність, пов’язану із ним. Закони вимагають від фінансових установ вживати превентивних

заходів, як-от, для прикладу, належна перевірка клієнтів (НПК) і повідомлення про підозрілі операції;

- регуляторні органи, зокрема підрозділи фінансової розвідки (ПФР) або центральні банки, здійснюють нагляд за дотриманням фінансовими установами законів у сфері протидії «відмиванню» коштів. Вони можуть накладати штрафи або санкції на установи, які не виконують своїх зобов'язань, створюючи стримуючий фактор для недотримання вимог;

- група із розробки фінансових заходів боротьби із «відмиванням» грошей (FATF), глобальна міжурядова організація, встановлює міжнародні стандарти боротьби із «відмиванням» грошей. Країни, які дотримуються усіх 40 рекомендацій FATF, як правило, мають сильніший захист від «відмивання» грошей [17].

Міцна правова база забезпечує правоохоронні та регуляторні органи необхідними інструментами для ефективного розслідування та судового переслідування діяльності з «відмивання» грошей, діючи як стримуючий фактор для потенційних правопорушників.

Фінансові установи та інші регульовані суб'єкти відіграють провідну роль у запобіганні «відмиванню» грошей за допомогою внутрішнього контролю та суворих програм комплаєнсу. Згадані установи впроваджують різні запобіжні заходи, які ускладнюють використання їхніх послуг особами, що відмивають гроші. Ключові компоненти інституційного комплаєнсу:

- процедури «Знай свого клієнта» (KYC) виступають критично важливим заходом, який вимагає від фінансових установ перевіряти особи своїх клієнтів перед відкриттям рахунків або проведенням значних транзакцій. KYC гарантує, що установи мають чітке уявлення про минуле та фінансову діяльність своїх клієнтів, що ускладнює для злочинців можливість залишатися анонімними;

- фінансові установи використовують системи моніторингу транзакцій для виявлення підозрілої діяльності, наприклад, незвично великих транзакцій, частих переказів на офшорні рахунки або раптових змін у поведінці клієнтів.

Системи моніторингу, часто доповнені аналітикою даних, допомагають виявити закономірності, що вказують на «відмивання» грошей;

- повідомлення про підозрілу діяльність (Suspicious Activity Reporting, SAR): установи зобов'язані повідомляти відповідні органи про будь-які підозрілі транзакції, як правило, шляхом подання Звіту про підозрілу діяльність. Такі звіти надають правоохоронним органам цінну інформацію для розслідування та руйнування схем «відмивання» коштів [18].

Впроваджуючи ефективний внутрішній контроль, організації створюють кілька рівнів захисту, які перешкоджають «відмиванню» грошей і підвищують ймовірність їх виявлення.

Технологічний прогрес, особливо у напрямку аналізу даних та штучного інтелекту (ШІ), здійснив революцію у боротьбі із «відмиванням» грошей. Нинішні технології дозволяють установам виявляти «відмивання» грошей ефективніше і точніше, ніж будь-коли раніше. Технологічні рішення у запобіганні «відмиванню» коштів:

- системи на базі штучного інтелекту мають можливість здійснювати аналіз величезних обсягів даних в режимі реального часу, встановлюючи аномалії, котрі можуть вказувати на діяльність з «відмивання» грошей. Зазначені системи можуть базуватися на історичних даних, покращуючи свою здатність розпізнавати нові схеми «відмивання» та еволюцію злочинної тактики;

- фінансові установи використовують аналітику великих масивів даних з метою їх «просіювання», співставляючи інформацію щодо клієнтів із зовнішніми джерелами, як-от новаційні статті, списки санкцій і бази даних щодо фінансових злочинів. Відповідний комплексний аналіз дозволяє установам більш ефективно виявляти осіб та організації з високим рівнем ризику;

- технологія блокчейн може підвищити прозорість фінансових операцій, ускладнюючи злочинцям «відмивання» грошей через непрозорі канали. Децентралізована природа блокчейну гарантує, що кожна транзакцію можна відстежити, обмежуючи при цьому можливості злочинців приховати походження коштів [19].

Слід зазначити, що передові технології являються потужним інструментом в боротьбі із «відмиванням» грошей, надаючи установам і регуляторам можливість випереджати дедалі витонченіші схеми «відмивання» грошей.

Зважаючи на те, що «відмивання» грошей часто охоплює кілька країн, міжнародне співробітництво має важливе значення задля запобігання «відмиванню» грошей. Злочинцями застосовуються відмінності у національному законодавстві й фінансових системах з метою переміщення незаконних коштів через кордони, що робить необхідною спільну роботу країн у боротьбі з цією діяльністю. Важливість міжнародного співробітництва проявляється у:

- ефективному запобіганні «відмиванню» грошей, що залежить від своєчасного обміну оперативною інформацією між країнами. Вказане включає обмін даними про фінансові операції, співпрацю в проведенні розслідувань і координацію дій правоохоронних органів. Такі організації, як Інтерпол та Європол, відіграють вирішальну роль у сприянні окресленим зусиллям;

- договори про взаємну правову допомогу дозволяють країнам звертатися одна до іншої при кримінальних розслідуваннях, зокрема у справах про «відмивання» грошей. Така співпраця має важливе значення, коли «відмиті» гроші проходять через різні юрисдикції або, коли докази знаходяться в різних країнах;

- глобальні організації, такі як FATF, Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC) та Міжнародний валютний фонд (МВФ) допомагають створювати єдині міжнародні стандарти для боротьби із «відмиванням» грошей. Держави, що дотримуються зазначених стандартів, краще оснащені для боротьби із «відмиванням» грошей, насамперед, коли працюють разом з іншими країнами [20].

Міжнародна співпраця гарантує, що особи, які відмивають гроші, не зможуть просто перенести операції в юрисдикції зі слабшим регулюванням, закриваючи лазівки, якими користуються злочинці.

Державно-приватне партнерство (ДПП) між Урядами, фінансовими установами та бізнесом має вирішальне значення для посилення зусиль у сфері протидії «відмиванню» коштів. Співпрацюючи разом, перелічені суб'єкти можуть

обмінюватися цінною інформацією, об'єднувати ресурси, а також співпрацювати над розробкою нових превентивних стратегій. Переваги державно-приватної співпраці:

- покращений потік інформації – Уряди та правоохоронні органи часто мають доступ до оперативної інформації, якої не мають фінансові установи і, навпаки. Працюючи разом, обидва сектори можуть обмінюватися даними про підозрілих осіб і транзакції, підвищуючи загальну ефективність заходів протидії «відмиванню» коштів;

- спільне навчання та розбудова потенціалу – регулярні навчальні програми, які об'єднують державні та приватні зацікавлені сторони, можуть підвищити кваліфікацію обох сторін щодо протидії «відмиванню» коштів, що зі свого боку дасть змогу ефективніше запроваджувати стратегії протидії «відмиванню» коштів;

- спільна оцінка ризиків – державно-приватне партнерство дає можливість установам здійснювати комплексну оцінку ризиків, яка бере до уваги як специфічні галузеві ризики, так і більш широкі національні або регіональні тенденції [16].

Завдяки співпраці державний і приватний сектори можуть об'єднати свої сильні сторони та скоординовано протидіяти зростаючій загрозі «відмивання» коштів.

Отже, суть запобігання «відмиванню» доходів полягає у створенні надійної, динамічної системи, яка інтегрує правові, фінансові та технологічні заходи для виявлення, стримування та припинення незаконної фінансової діяльності. Запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, вимагає багатогранного підходу, що поєднує правові рамки, інституційну відповідність, технологічні інновації, міжнародне співробітництво та державно-приватне партнерство. Кожен чинник робить свій внесок у стратегію, спрямовану на захист фінансової системи, виявлення незаконної діяльності та стримування потенційних правопорушників. Ефективне запобігання «відмиванню» грошей захищає цілісність фінансових установ, знижує рівень організованої злочинності та сприяє

підвищенню довіри громадськості до національних і глобальних фінансових систем.

1.2. Нормативно-правове забезпечення об'єкта дослідження

Як зазначалося у п. 1.1, «відмивання» грошей є серйозною глобальною проблемою, яка не лише сприяє фінансуванню організованої злочинності, тероризму та корупції, але й підриває цілісність фінансових систем. В Україні боротьба з «відмиванням» грошей набуває все більшого значення в міру того, як країна приводить свою нормативно-правову базу у відповідність до міжнародних стандартів з метою сприяння прозорості і стабільності фінансової системи.

Законодавство, що регламентує запобігання і протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму або фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення складається із нормативної бази, представленої на рис. 1.2.

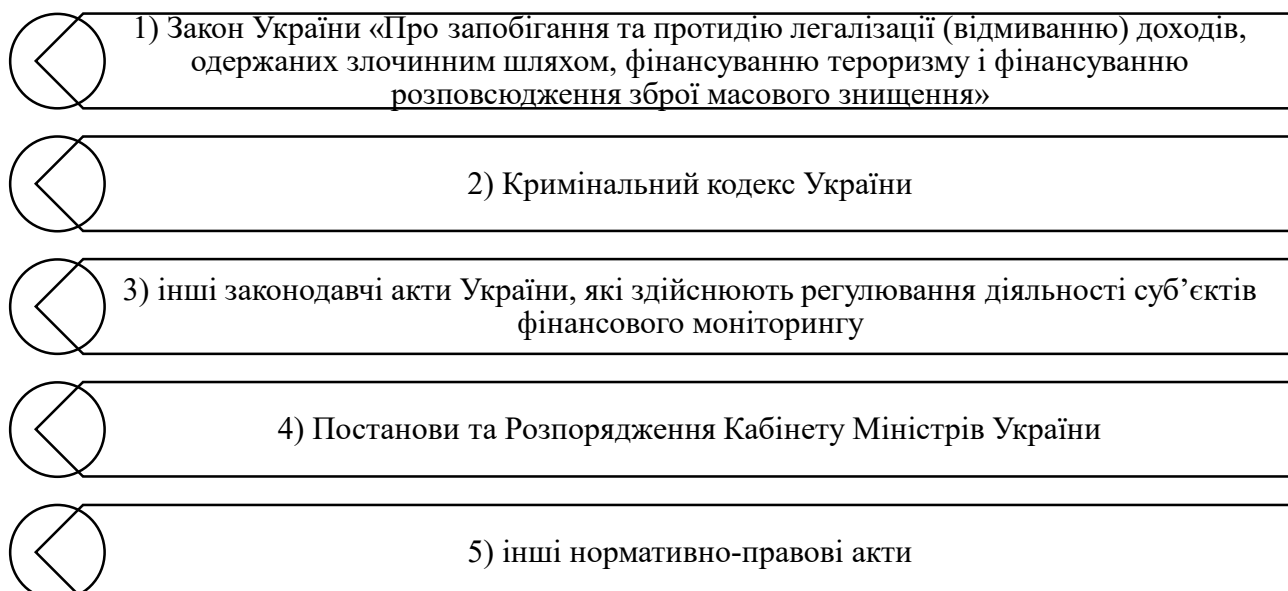


Рисунок 1.2 – Законодавство, що регламентує запобігання і протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму або фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення

Джерело: побудовано авторкою на основі [21]

Варто відмітити, що у представленому вище переліку немає Конституції України, не дивлячись на те, що остання має найвищу юридичну силу, а її положення виступають нормами прямої дії. У той же час, це зовсім не означає, що конституційні норми не знаходяться в основі законодавства в сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, чи фінансуванню тероризму або фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [25, с. 154].

Україна, як і багато інших країн, визнала необхідність ефективної політики щодо боротьби із «відмиванням» грошей задля захисту своєї фінансової системи та запобігання незаконній фінансовій діяльності. «Відмивання» грошей тісно пов'язане з корупцією, шахрайством та фінансуванням злочинних підприємств, які становлять загрозу для економічного розвитку та управління. Крім того, зусилля України щодо запобігання «відмиванню» грошей мають вирішальне значення для інтеграції країни до Європейського Союзу та дотримання нею міжнародних фінансових норм. У рамках своєї прихильності до світових стандартів боротьби із «відмиванням» грошей нашою державою було створено всеосяжну правову базу з метою боротьби із «відмиванням» грошей і здійснюється співпраця із міжнародними організаціями з метою посилення своєї спроможності протидіяти фінансовим злочинам.

Слід зазначити, що Україна прийняла низку Законів та інших нормативно-правових актів, що спрямовані на запобігання «відмиванню» коштів, а також приведення законодавства у відповідність до міжнародних стандартів щодо протидії «відмиванню» коштів. До основи вітчизняної правової бази в сфері боротьби із «відмиванням» грошей належить Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон), який був прийнятий в грудні 2019 року [21]. Згаданий нормативний акт виступає підґрунтям для зусиль України у сфері протидії «відмиванню» коштів, а також містить рекомендації Групи з розробки фінансових

заходів боротьби із «відмиванням» грошей (FATF) – ключового міжнародного органу із розробки стандартів у сфері протидії «відмиванню» коштів.

Згідно зі статтею 5 зазначеного Закону до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, відносяться будь-які дії, що мають зв'язок із «вчиненням фінансової операції або правочину із доходами, отриманими злочинним шляхом, до того ж й вчиненням дій, направлених на маскування або приховання незаконного походження відповідних доходів, або володіння ними, прав на такі доходи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням чи використанням доходів, одержаних злочинним шляхом» [21]. Дещо інше трактування аналізованого поняття наведено в Ч. 1 Ст. 209 Кримінального кодексу України (ККУ). Згаданим документом визначається легалізація (відмивання) доходів, одержаних шляхом у вигляді «набуття, володіння, використання, розпорядження майном, стосовно котрого фактичні обставини свідчать щодо його одержання злочинним шляхом, зокрема проведення фінансової операції, вчинення правочину із таким майном чи переміщення, зміна форми (перетворення) такого майна або вчинення дій, направлених на приховування, маскування походження такого майна чи володіння ним, права на таке майно, джерела походження останнього, місцезнаходження, якщо такі діяння скоєні особою, котра знала чи мала знати, що це майно безпосередньо або опосередковано, частково або повністю одержано злочинним шляхом» [22]. Відповідно до вказаної статті ККУ, суспільно небезпечним протиправним діянням, що передували легалізації (відмиванню) доходів, виступає діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачено основне покарання у вигляді позбавлення волі чи штрафу більш, ніж три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (за винятком діянь, передбачених Ст. 212 та Ст. 212-1 Кримінального кодексу України), чи діяння, вчинене поза межами держави, якщо воно визнається суспільно небезпечним протиправним діянням, котре передувало легалізації (відмиванню) доходів, за кримінальним законом держави, де воно було скоєне, та виступає злочином за Кримінальним

кодексом України і внаслідок вчинення котрого незаконно отримані доходи [23, с. 4].

Таким чином, з огляду на вищезазначене, вітчизняне законодавство у ході трактування поняття «відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом» органічно об'єднує із його визначенням у Міжнародних Конвенціях Організації Об'єднаних Націй, у яких вказується, що «такі злочини скоюються із застосуванням фінансових операцій або укладенням угоди із коштами чи іншим майном, одержаних у результаті вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало такій легалізації тощо. Відтак до однієї із обов'язкових ознак предмета «відмивання» належить злочинне походження такого роду коштів. Водночас, мета легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, виступає критерієм, згідно до якого згаданий злочин потрібно відмежовувати від схожих діянь, котрі є передбаченими іншими нормами кримінального права [24, с. 182].

Ключові положення Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»:

- належна перевірка клієнтів – Закон зобов'язує фінансові установи та інші суб'єкти, що здійснюють фінансові операції, проводити ретельну перевірку клієнтів, включаючи перевірку особи клієнта та джерела походження його коштів. Це має важливе значення для виявлення і запобігання діяльності із «відмивання» грошей на ранніх стадіях;

- повідомлення про підозрілі операції – українські фінансові установи повинні повідомляти щодо підозрілих операцій до Служби фінансового моніторингу (СФМ), підрозділу фінансової розвідки України. Повідомлення про підозрілі операції надають цінну інформацію для виявлення потенційного «відмивання» грошей та злочинної діяльності;

- політично значущі особи – Закон включає посилені вимоги щодо належної перевірки політично значущих осіб та їхніх сімей, визнаючи підвищені

ризиків, пов'язані з корупцією та зловживанням службовим становищем з метою отримання особистої вигоди;

– заморожування та конфіскація активів – вітчизняне законодавство дозволяє заморожувати та конфісковувати активи, пов'язані з «відмиванням» грошей, фінансуванням тероризму та іншими серйозними фінансовими злочинами. Зазначене гарантує, що незаконні доходи не можуть бути реінтегровані в легальну економіку [21].

До інших законодавчих актів України, які здійснюють регулювання діяльності суб'єктів фінансового моніторингу, належать наступні Закони України: Закон України «Про банки та банківську діяльність» (ринок банківських послуг); Закон України «Про платіжні послуги» (ринок платіжних систем); Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (ринок цінних паперів); Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (ринок фінансових послуг); Закон України «Про страхування» (ринок страхування); «Про кредитні спілки» (ринок кредитних послуг); Закон України «Про фінансовий лізинг» (ринок лізингових послуг); Закон України «Про товарні біржі» (ринок біржових торгів); Закон України «Про поштовий зв'язок» (ринок надання поштових послуг (стосовно переказу коштів)); Закон України «Про державні лотереї в Україні» (ринок лотерей); Закон України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» (щодо заборони ринку грального бізнесу); Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (ринок адвокатської діяльності); Закон України «Про нотаріат» (ринок нотаріальних послуг); Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (ринок бухгалтерських послуг); Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (ринок аудиторських послуг); Закон України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» (ринки дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння). Перелічені Закони України секторально здійснюють регулювання ринків, на яких ведуть власну діяльність суб'єкти первинного фінансового моніторингу, окреслені у Законі України «Про

запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [25, с. 155-156].

До окремого блоку у комплексі законодавчих актів, які направлені на протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, відносяться міжнародні договори, котрі ратифікуються у формі законів. Основними такими міжнародними документами є: Конвенція про «відмивання», пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, 1990 року (дата приєднання Україною – 15 вересня 1995 року, ратифікована 17 грудня 1997 року); Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, 1988 року (підписана Українською РСР 16 березня 1989 року, ратифікована 25 квітня 1991 року, набрала чинності для України 27 листопада 1991 року); Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, 2000 року (підписана Україною 12 грудня 2000 року, ратифікована 4 лютого 2004 року, набрала чинності для України 21 травня 2004 року); Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, 2000 року (підписана Україною 8 червня 2000 року, ратифікована 12 вересня 2002 року); Конвенція Ради Європи про «відмивання», пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму, 2005 року (підписана Україною 16 травня 2005 року, ратифікована 17 листопада 2010 року, набрала чинності для України 1 червня 2011 року) [14].

До наступної складової законодавства в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, відносяться Постанови та Розпорядження Кабінету Міністрів України. У той же час, необхідно зважати на те, що підставою для провадження фінансового моніторингу виступають тільки Закони. Акти Уряду можуть використовуватись лише з метою перерозподілу між державними органами функцій і повноважень, окреслених Законами, а також для уточнення та деталізації положень відповідних положень. Акти Кабінету Міністрів

України складають числену групу нормативно-правової бази, якими врегульовані вагомі аспекти організації і проведення фінансового моніторингу [25, с. 159].

Задля лібералізації фінансових ринків, стимулювання справедливої конкуренції, подолання наслідків економічної кризи і впорядкування ринків було розроблено Програму стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року задля досягнення стійкого розвитку фінансового ринку [26]. До списку програм належить й «План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2026 року» [26]. Відповідно до Плану, до однієї із найбільш вагомих проблем «в боротьбі із «відмиванням» доходів, одержаних злочинним шляхом, відноситься застосування ефективних методів запобігання і протидії корупції» у нашій державі [27].

Кабінетом Міністрів України разом із Національним банком України кожного року схвалюється План заходів із запобігання і протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, чинно якого окреслюється проведення відповідних заходів, а також адаптуються у національне законодавство Рекомендації FATF» [28, с. 310].

Під іншими нормативно-правовими актами, які направлені на врегулювання протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, маються на увазі підзаконні акти суб'єктів державного фінансового моніторингу й інших державних органів, зокрема правоохоронних [14].

У забезпеченні дотримання законодавства у сфері протидії «відмивання» коштів у нашій країні провідну роль відіграють декілька інституцій: Державна служба фінансового моніторингу (ДСФМУ); Національний банк України (НБУ); Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). На перелічені установи покладено завдання здійснювати політику у сфері протидії «відмивання» коштів,

проводити моніторинг її дотримання та розслідувати підозри у «відмиванні» доходів, одержаних злочинним шляхом.

Служба фінансового моніторингу України є основним підрозділом фінансової розвідки (ПФР) України, відповідальним за збір, аналіз та надання інформації, пов'язаної із «відмиванням» грошей та фінансовими злочинами. ДСФМУ відіграє основну роль у розслідуванні підозрілих операцій та координації дій з іншими правоохоронними органами та фінансовими установами.

Як центральний банк країни, НБУ здійснює нагляд за фінансовим сектором, забезпечує дотримання вимог законодавства у сфері протидії «відмиванню» коштів та впроваджує нагляд, що базується на оцінці ризиків. Національний банк України на регулярній основі здійснює перевірку та оцінює заходи з протидії «відмиванню» коштів у банках та фінансових установах, за необхідності застосовуючи санкції за їх недотримання [14].

Держфінмоніторинг України виступає головним регулятором у сфері протидії «відмиванню» коштів у нашій країні, забезпечуючи управління та нагляд за фінансовим та нефінансовим секторами. Останній відіграє вирішальну роль у виданні директив, нагляді за установами та сприянні співпраці з міжнародними організаціями, такими як FATF та Moneyval Ради Європи. Національне антикорупційне бюро України відповідає за розслідування та судовий розгляд справ про корупцію на високому рівні в Україні, багато з яких мають зв'язок з «відмиванням» грошей. Його робота доповнює зусилля у сфері протидії «відмиванню» коштів, спрямовані на виявлення зв'язку між «відмиванням» грошей, корупцією та організованою злочинністю [15, с. 215].

Провідну функціональну роль в структурі організаційного механізму державної політики запобігання і протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів з-поміж іншого відіграє Міністерство фінансів України, яке виступає основним у системі центральних органів виконавчої влади й забезпечує формування, а також й реалізацію державної політики у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [28, с. 309].

Таким чином, можна узагальнити, що нашою державою було досягнуто суттєвих успіхів у створенні надійної нормативно-правової бази для боротьби із «відмиванням» грошей та пов'язаною з ним злочинною діяльністю. Нормативно-правове забезпечення запобігання «відмиванню» коштів в Україні суттєво розвинулося за останні роки, що відображає відданість країни боротьбі з фінансовими злочинами та приведення її політики у відповідність до міжнародних стандартів. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» в поєднанні із системою нагляду Державної служби фінансового моніторингу України забезпечує стійкий фундамент для співпраці фінансових установ та правоохоронних органів у боротьбі з незаконною фінансовою діяльністю.

1.3. Критична оцінка наукових публікацій з проблематики протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом

Питання протидії легалізації доходів злочинного походження (ЛДЗП) власне відображення знайшло у закордонній і вітчизняній юридичній та фінансовій науці і практиці, в яких широко відомі роботи наступних науковців: В. Авер'янова, О. Барановського, О. Бережного, О. Беха, К. Бисага, А. Бойко, Д. Брандоліно, А. Бухтіарової, В. Василевича, Я. Висоцької, В. Гаращук, В. Доброгорської, Ю. Духно, І. Д'яконова, С. Єгоричева, А. Єжова, М. Єрмошенко, Ю. Коваленко, Р. Коротя, К. Коттке, О. Користіна, В. Ларичева, С. Леонова, Ю. Левченко, Н. Москаленко, Т. Паєнтко, Р. Перелигіна, М. Прошуніна, Л. Фітуні й інших. Зусиллями зазначених учених і практиків сформовано фундаментальні підходи та встановлено загальні закономірності щодо організації схем і моделей «відмивання» коштів, одержаних злочинним шляхом, визначено шляхи протидії легалізації таких доходів.

У нашій країні наукові дослідження з питань «відмивання» грошей проводилися паралельно з правовими та інституційними заходами боротьби із фінансовими злочинами.

Так, значна частина українських науковців зосередилися на дослідженнях у напрямку протидії «відмиванню» грошей у відповідності до міжнародних стандартів, як-от рекомендації Групи із розробки фінансових заходів боротьби із «відмиванням» грошей (FATF) і директиви Європейського Союзу.

Необхідно зазначити, що дослідження питання фінансової безпеки держави, включаючи системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, привертає увагу великої кількості науковців. У своїй праці «Інституційна довіра у національному фінансовому секторі та система гарантування банківських депозитів» Ю. Коваленко займалась досліджуванням питання інституціональної довіри до фінансового ринку [29]. О. Користін [30] і А. Мамишев [31] вивчали застосування різноманітних механізмів у боротьбі із легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом. Т. Паєнко сфокусувала увагу на потребі підвищення уваги до заходів інституціоналізації регулювання фінансових потоків, у тому числі через фінансовий ринок [32]. В аспекті фінансової безпеки деякі науковці зосереджували увагу на функції контролю. Так, В. Гаращук [33] займалась дослідженням контролю як особливої функції державного управління і засобу забезпечення законності, В. Авер'янов [34] власну увагу сфокусував на обґрунтуванні функції контролю, яку держава виконує задля перевірки додержання та виконання визначених завдань, прийнятих рішень і правомірності останніх. Роль міжнародних фінансових організацій, що ведуть боротьбу із легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом, виступила предметом дослідження у роботах багатьох зарубіжних економістів, у тому числі таких, як М. Арнон і П. Падоан [35], Б. Унгер і Т. Ровлінгс [36], С. Барнет [37] і Г. Гірокс [38].

Пропонується розглянути детальніше основні наукові публікації з проблематики протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Так, робота В. Василевича та Ю. Левченко «Національна система запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом» присвячена обґрунтуванню ролі і значення національної системи запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом у сучасних умовах розвитку в нашій країні. Авторами було виділено головні напрями боротьби із легалізацією майна, одержаного злочинним шляхом і встановлено необхідність зазначеної діяльності [39].

У статті «Національна система фінансового моніторингу України» А. Бухтіарової, Ю. Духно, В. Доброгорської проведено дослідження особливостей формування національної системи фінансового моніторингу України за умов глобальних трансформаційних процесів, які мають місце у світовій економіці й розглянуто заходи, що стали основою формування зазначеної системи. Визначено останні зміни і нововведення українського законодавства в сфері запобігання і протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Також запропоновано визначення поняття «національна система запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» і вказано структурні елементи останнього. Проведено аналіз основних показників діяльності Державної служби фінансового моніторингу України (у вигляді ключового елемента вказаної системи). Аргументовано необхідність виведення Держфінмоніторингу із підпорядкування Міністерства фінансів України з метою повноцінної реалізації принципу незалежності державного органу в сфері протидії легалізації злочинних доходів [40].

Наукова робота А. Бухтіарової та Я. Висоцької «Особливості функціонування системи фінансового моніторингу в Україні» приурочена вивченню різних аспектів чинних законодавчих положень, що стосуються запобігання і протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму і фінансування розповсюдження зброї масового знищення у контексті фінансового моніторингу в нашій державі. Авторами проведено аналіз існуючої методики фінансового моніторингу і розраховано показники, які характеризують якість останньої. А. Бухтіаровою та Я. Висоцькою встановлено,

що наявні деякі «чорні» плями в системі фінансового моніторингу нашої країни, котрі зважають на основну природу операцій щодо легалізації доходів [41].

Дисертація К. Бисаги «Державне управління у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: європейський досвід для України» присвячена теоретичному обґрунтуванню протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також розробці пропозицій із врахуванням європейського досвіду стосовно напрямів удосконалення останньої в нашій країні. У даній праці здійснено комплексний аналіз протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (ПВД), як чинника фінансово-економічної безпеки держави. Авторкою наведено обґрунтування, що основою ефективного функціонування ПВД у країнах-членах Європейського Союзу виступають:

- потужне правове забезпечення, гармонізоване із міжнародними стандартами і європейськими вимогами;
- оперативний обмін інформацією між органами і особами, які проводять фінансовий моніторинг;
- діяльність підрозділів фінансової розвідки [42].

С. Леонов та А. Бойко з колегами обґрунтували роль і значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку нашої держави. Ними виділено основні проблеми боротьби із легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом, а також встановлено актуальність окресленого питання в нашій країні. Авторами проведено дослідження переліку найвпливовіших організацій в сфері фінансового моніторингу і цілей діяльності останніх, окреслено законодавчу базу у питанні протидії легалізації незаконних доходів [28].

У праці О. Бега «Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» проводиться огляд актуальних питань протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, до того ж й окремі аспекти забезпечення економічної безпеки нашої держави. Визначено особливості правового механізму державної політики запобігання і протидії легалізації доходів, одержаних

злочинним шляхом. Досліджено зарубіжний досвід формування і реалізації державної політики запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, задля встановлення перспектив застосування останнього в нашій країні [15].

До того ж, Н. Москаленко було проаналізовано світовий досвід побудови системи запобігання і протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, й фінансування тероризму. У статті «Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму» представлено основну структуру міжнародної системи протидії і запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму (ПЛД). Автором встановлено причини становлення і досліджено основні напрями роботи її суб'єктів. Розглянуто регіональні групи за типом ФАТФ, співпраця із якими проводиться на базі виконання рекомендацій ФАТФ та сприяє посиленню міжнародної системи ПЛД. Проведено огляд основного принципу роботи підрозділів фінансової розвідки деяких держав, котрі є членами ФАТФ. Задля ефективної роботи суб'єктів протидії основні положення конвенцій та директив були трансформовані у національне законодавство і розроблені відповідні методичні рекомендації. Н. Москаленко виокремлено групи держав у залежності від заходів безпеки із протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, на національному рівні [43].

У статті «Питання законодавчого регулювання протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом: міжнародні механізми» Р. Перелигіна та Р. Коротя провели дослідження міжнародного досвіду протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом. Ученими було зазначено, що легалізація майна, одержаного злочинним шляхом, виступає економічним транснаціональним злочином, який здійснює негативний вплив на процеси як міжнародної, так і національних економік. Провівши аналіз міжнародних стандартів кримінальної відповідальності за легалізацію майна, що встановлені актами ООН та РЄ, втілені в кримінальному законодавстві України, Р. Перелигіна та Р. Коротя дійшли висновків щодо відповідності положень

кримінального законодавства України міжнародним стандартам законодавства про кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом [44].

У статтях зарубіжних авторів комплексно розглядаються різні аспекти протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, науковці вивчають як теоретичні засади, так і практичні підходи.

Робота Р. Бейкера «Capitalism's Achilles Heel» присвячена дослідженню системних проблем в глобальній фінансовій системі, які сприяють поширенню «брудних» грошей [45]. Р. Бейкер фокусує увагу на тому, як незаконні фінансові потоки підривають вільну ринкову економіку, і надає критичний аналіз слабких місць у регуляторних системах. Його робота виступає вкрай важливою для розуміння економічних та структурних вразливостей, які уможливають «відмивання» грошей.

У статті Х. Чао, Г. Коу, Ю. Пенг та Ф. Алсааді «Behavior Monitoring Methods for Trade-Based Money Laundering Integrating Macro and Micro Prudential Regulation: a Case from China» розглядається «відмивання» грошей у сфері торгівлі – складний і часто недостатньо врегульований метод «відмивання» доходів через міжнародну торгівлю. Інтегруючи як макро-, так і мікропруденційні норми, Х. Чао, Г. Коу, Ю. Пенг та Ф. Алсааді на прикладі Китаю пропонують методи поведінкового моніторингу, які можуть виявити підозрілі торговельні схеми [46].

М. Бір та М. Вудівісс у праці «Organized Crime Control Policies Exported Abroad» окреслюють, як політика США щодо контролю над організованою злочинністю була експортована на міжнародний рівень. Автори критикують ефективність та адаптивність цієї політики в різних юрисдикціях, досліджуючи глобальний вимір боротьби з «відмиванням» грошей та виклики, пов'язані з імплементацією нормативних актів американського зразка в різних правових та економічних контекстах [47].

Проаналізовані наукові публікації демонструють зростаючий обсяг знань та багатогранний підхід до боротьби із «відмиванням» грошей. Вітчизняні науковці зробили цінний внесок, оцінивши ефективність діяльності Державної служби

фінансового моніторингу України, та запропонували управлінські рішення. Однак авторка КМР вважає, що необхідні подальші дослідження для визначення стабільності національної фінансової системи та її стійкості до діяльності з «відмивання» грошей.

Зарубіжні науковці запропонували різноманітні перспективи, включаючи застосування гравітаційного та інтелектуального аналізу даних, які можуть покращити виявлення ризиків «відмивання» грошей. Акцент на міжнародному співробітництві та необхідності створення глобальної бази даних виступає критично важливим аспектом комплексної стратегії протидії «відмиванню» коштів. До одного зі напрямів, який потребує більшої уваги, належить практична реалізація запропонованих методологій та оцінка їх ефективності.

Не дивлячись на те, що наукові праці надають цінну теоретичну базу та практичне застосування, необхідно також проводити тематичні дослідження, які сприяли би більш повному розумінню того, що найкраще працює в різних контекстах.

Таким чином, можна узагальнити, що у наукових дослідженнях як українських, так і зарубіжних вчених у сфері протидії «відмиванню» грошей запропоновано безліч ідей та потенційних управлінських рішень. Вітчизняні дослідники зосереджуються на оцінці існуючих систем і пропонують технологічні інновації, тоді як зарубіжні автори надають більш широкий погляд на глобальні виклики у сфері протидії «відмиванню» коштів. Авторка КМР вважає, що зусилля наукової спільноти сприяють зростанню розуміння ризиків «відмивання» грошей, а також розробці більш ефективних стратегій запобігання даному процесу.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В УКРАЇНІ

2.1. Методика та інструментарій аналізу запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом

«Відмивання» грошей створює значні виклики для стабільності фінансової системи і Україна активно бореться з цією загрозою, впроваджуючи комплексну систему протидії «відмиванню» грошей (ПВК). Ефективність цієї системи необхідно постійно оцінювати, щоб забезпечити її належне функціонування, відповідність міжнародним стандартам та розвиток відповідно до нових тенденцій у сфері фінансових злочинів.

Зусилля України у боротьбі із «відмиванням» грошей обумовлені як міжнародними зобов'язаннями, так і внутрішніми потребами.

Наша країна є членом Групи із розробки фінансових заходів боротьби із «відмиванням» грошей (FATF), а також Україна інтегрувала директиви Європейського Союзу із протидії «відмиванню» грошей у власне вітчизняне законодавство. Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг) разом з іншими регуляторними органами, зокрема такими як Національний банк України (НБУ) та правоохоронні органи, відіграє ключову роль у впровадженні, а також й у забезпеченні дотримання законодавства в сфері протидії «відмиванню» коштів [48].

Ефективність системи вимірюється її здатністю виявляти, запобігати та переслідувати фінансові злочини, особливо ті, що мають зв'язок з «відмиванням» доходів, одержаних від корупції, ухиленням від сплати податків та організованою злочинністю.

Ключові показники, що відображають рівень протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, мають вагоме значення задля оцінки ефективності відповідної системи у нашій країні. Зазначені KPI відповідають рекомендаціям FATF та найкращим міжнародним практикам:

1) кількість повідомлень про підозрілі операції (ППО), поданих фінансовими установами, відображає спроможність цих установ виявляти потенційно підозрілі операції;

2) моніторинг кількості успішних судових переслідувань за «відмивання» грошей і пов'язані з ним злочини є критично важливим для оцінки судової ефективності системи;

3) здатність заморожувати та повертати активи, пов'язані з незаконною діяльністю, є прямим показником ефективності системи в боротьбі із фінансовими злочинами;

4) відповідність України 40 рекомендаціям FATF забезпечує основу для оцінки надійності її законодавства в сфері протидії «відмиванню» коштів і механізмів правозастосування;

5) оцінка рівня обізнаності та підготовки фінансових установ і широкої громадськості щодо зобов'язань у сфері протидії «відмиванню» коштів допомагає оцінити ефективність системи протидії «відмиванню» коштів у запобіганні фінансовим злочинам [49].

Оцінка системи протидії «відмиванню» коштів в Україні передбачає поєднання кількісних показників та якісних регуляторів для визначення як вимірюваних результатів діяльності, так і оцінок, орієнтованих на процес.

Кількісні показники надають вимірювані результати, які є важливими задля оцінки ефективності зусиль у сфері протидії «відмиванню» коштів. До них відносяться:

1) показники подання ППО – кількість повідомлень, поданих банками та фінансовими установами, аналізується, щоб визначити, наскільки добре ці установи виявляють підозрілі операції. Цей показник можна розбити за секторами

(банківський, страховий, нерухомість тощо), щоб виявити сфери, де звітність є слабшою;

2) статистика правоохоронних органів – дані про кількість розслідувань, судових переслідувань та вироків, які мають зв'язок із «відмиванням» грошей, мають ключове значення задля оцінки ефективності правоохоронних і судових процесів. Кількість обвинувальних вироків і вартість конфіскованих активів у цих справах є ключовими показниками ефективності;

3) фінансові штрафи та санкції – штрафи, накладені на установи за недотримання законодавства у сфері протидії «відмиванню» коштів, слугують індикатором дотримання нормативних вимог. Часті штрафи можуть свідчити про слабкі місця в дотриманні законодавства, тоді як їх зменшення з часом свідчить про покращення дотримання законодавства [50].

Якісні регулятори дають уявлення про процеси, що стоять за операціями з протидії «відмиванню» коштів, а також про те, наскільки ефективно вони здійснюються:

1) законодавча та нормативно-правова база – огляд Законів та інших нормативно-правових актів України у сфері протидії «відмиванню» коштів дозволяє оцінити чи є вони всеосяжними, сучасними та узгодженими з міжнародними стандартами?! Ключові аспекти включають вивчення обсягу зобов'язань щодо звітності та повноважень, наданих правоохоронним органам;

2) інституційна спроможність та координація – оцінка спроможності таких інституцій, як ДСФМ, НБУ та правоохоронні органи передбачає аналіз їхніх ресурсів, технічних можливостей та операційної ефективності. Ефективна координація між цими органами є критично важливим фактором загальної ефективності системи;

3) залучення зацікавлених сторін та державно-приватне партнерство – огляд співпраці між регуляторними органами, фінансовими установами та приватним сектором може дати уявлення про те, наскільки ефективно різні сектори співпрацюють у боротьбі з «відмиванням» грошей. Важливими якісними

факторами є державно-приватні діалоги, консультації, а також механізми обміну інформацією [51].

Міжнародні оцінки відіграють важливу роль в оцінці зусиль України у сфері протидії «відмиванню» коштів. Зовнішні органи, такі як FATF, MONEYVAL Ради Європи та ЄС оцінюють відповідність країни світовим стандартам. Зазначені зовнішні огляди часто вказують на сфери, що потребують вдосконалення, та допомагають забезпечити розвиток системи протидії «відмиванню» коштів в Україні відповідно до найкращих міжнародних практик.

Регулярний зворотний зв'язок з приватним сектором, зокрема, з фінансовими установами та підприємствами, на які поширюється дія законодавства у сфері протидії «відмиванню» коштів, є важливим аспектом оцінки системи. Опитування, круглі столи, а також галузеві консультації допомагають виявити практичні проблеми та ті сфери, які потребують подальшої підтримки або роз'яснень зі сторони регуляторів. Зворотний зв'язок з приватним сектором також допомагає забезпечити, щоб зусилля з протидії «відмиванню» коштів не були надмірно обтяжливими, проте у той же час, були ефективними у запобіганні фінансовим злочинам [49].

Інструменти, що використовуються для оцінки системи протидії «відмиванню» коштів в Україні, є різноманітними і призначені для збору як суворих даних, так і більш м'яких, якісних висновків (рис. 2.1).

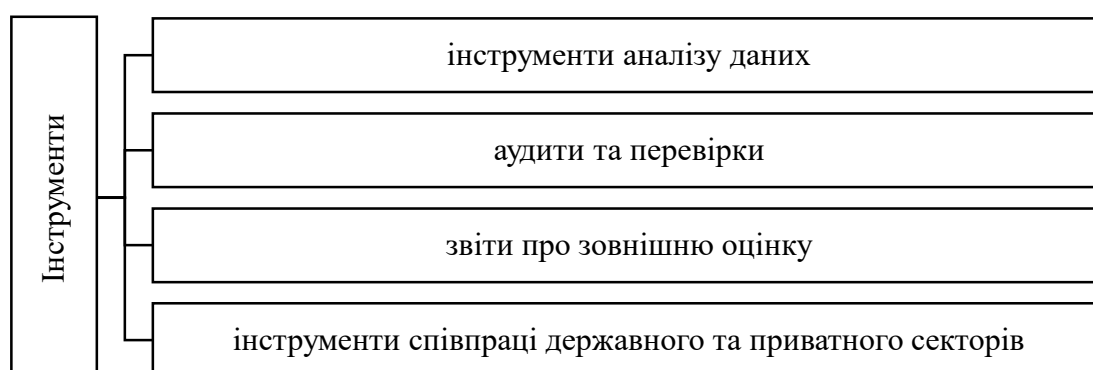


Рисунок 2.1 – Інструменти, що використовуються для оцінки системи протидії «відмиванню» коштів в Україні

Джерело: побудовано авторкою на основі [51; 52]

Охарактеризуємо наведені інструменти:

1) інструменти аналізу даних допомагають регуляторам та фінансовим установам відстежувати тенденції у підозрілих операціях. Ці інструменти можуть аналізувати великі масиви даних для виявлення закономірностей підозрілої діяльності, оцінки тенденцій подання СПФМ та виявлення аномалій в обсягах або типах транзакцій. ДСФМУ використовує спеціалізоване програмне забезпечення для моніторингу та аналізу фінансових операцій;

2) аудити та перевірки – регуляторні органи, такі як НБУ та Держфінмоніторинг України проводять регулярні перевірки фінансових установ з метою оцінки дотримання ними вимог законодавства у сфері протидії «відмиванню» коштів. Зазначені перевірки включають перевірку записів про транзакції, внутрішніх процедур комплаєнсу та якості поданих СПФМ. Невідповідність часто призводить до санкцій або коригувальних заходів;

3) звіти про зовнішню оцінку – міжнародні організації, такі як FATF, MONEYVAL та МВФ періодично публікують комплексні звіти з оцінкою системи протидії «відмиванню» коштів в Україні. Це ґрунтується на детальному аналізі правових, регуляторних та правозастосовних механізмів і містять рекомендації щодо їх вдосконалення;

4) інструменти співпраці державного та приватного секторів – державно-приватному партнерству сприяють галузеві зустрічі, семінари та тренінги. Зазначені інструменти сприяють обміну інформацією між регуляторними органами та суб'єктами приватного сектору, забезпечуючи практичну реалізацію заходів протидії «відмиванню» коштів та інформування всіх зацікавлених сторін про їхні обов'язки [51; 52].

З метою проведення первинного фінансового моніторингу, спрямованого на протидію легалізації («відмивання» доходів), одержаних злочинним шляхом, використовуються такі джерела інформації:

- дані із відкритих публічних джерел;
- дані із державних реєстрів;
- онлайн-сервіси перевірки компаній;

- повідомлення правоохоронних органів;
- результати журналістських розслідувань;
- офіційні документи Держфінмоніторингу України та суб'єктів державного фінансового моніторингу тощо [53, с. 94].

Задля здійснення належної перевірки клієнта в ході етапу встановлення ділових відносин, до того ж й детальнішого поглибленого аналізу впродовж обслуговування з метою моніторингу фінансових операцій клієнтів, суб'єкти первинного фінансового моніторингу також застосовують:

- різноманітні звіти і власні сценарії відбору підозрілих фінансових операцій (діяльності);
- розроблені матриці розрахунку рівня ризику публічних осіб;
- власні скорингові моделі оцінки ризику ділових відносин із клієнтом згідно до типу клієнта (фізична особа-підприємець, фізична особа, юридична особа);
- скринінгові моделі виявлення потенційно високоризикових клієнтів;
- скорингові моделі з метою запобігання встановлення ділових відносин із клієнтами, що мають ознаки сумнівності [53, с. 94].

Такі суб'єкти задля виявлення підозрілих фінансових операцій створюють відповідні правила відбору операцій у розрізі наступних полів:

- дата здійснення операцій;
- призначення платежу;
- сума;
- рівень ризику;
- країна;
- інформація щодо типу рахунку тощо [53, с. 94].

До того ж, зазначені суб'єкти проводять сценарний аналіз, який включає дослідження обігу активів загалом й окремих фінансових операцій клієнтів у динаміці. Суб'єктами первинного фінансового моніторингу до власних аналітичних систем додається інформація, що стосується учасників операцій, а також інша інформація, котра може у суттєвій мірі розширити обсяг даних задля

проведення аналізу. Виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу із застосуванням автоматизованих систем, які включають у тому числі аналіз критеріїв ризику й індикаторів підозрілості фінансових операцій, виступає дуже вагомим для виконання завдань суб'єктом первинного фінансового моніторингу [53, с. 95].

Таким чином, оцінка ефективності боротьби з «відмиванням» грошей в Україні вимагає застосування комплексної методології, яка включає як кількісні показники, так і якісні регулятори. Такі показники, як кількість поданих повідомлень про підозрілі операції, результати судового переслідування та повернення активів, дають важливу інформацію про функціонування системи. Водночас зовнішні оцінки та державно-приватна співпраця відіграють важливу роль у забезпеченні того, щоб система протидії «відмиванню» коштів залишалася надійною та ефективною перед обличчям нових викликів. Постійно вдосконалюючи методологію оцінювання, та, впроваджуючи найкращі практики, Україна може забезпечити стійкість системи протидії фінансовим злочинам та її відповідність міжнародним стандартам.

2.2. Дослідження впливу системи протидії легалізації (відмиванню) доходів на економіку держави

У нинішній час у нашій державі створена та розвивається державна система ПВД/ФТ, у розвитку якої провідну роль відіграє фінансовий моніторинг. Держфінмоніторинг є основним інститутом системи фінансового моніторингу, що в сукупності із фінансово-наглядовими органами формує інституційну основу державної системи ПВД/ФТ [1, с. 228]. Останній інтегрує діяльність фінансових установ, що провадять контроль за виконанням юридичними і фізичними особами вимог процедур фінансового моніторингу, а також правоохоронних органів через одержання інформації щодо підозрілих угод від фінансових установ і передачі

матеріалів після аналізу останніх в органи правоохоронного порядку. До характерної особливості вітчизняної національної системи ПВД/ФТ протягом усього періоду розвитку останньої відноситься істотний вплив міжнародних чинників на неї. Передусім маються на увазі взаємовідносини України з міжнародними організаціями, зокрема з ФАТФ, Егмонтською групою і MONEYVAL. Очевидно, що найбільш продуктивними у розбудові національної системи ПВД/ФТ стали періоди, коли на Україну як державу накладалися спеціальні санкції цих організацій за недостатньо ефективну роботу у боротьбі із «відмиванням» злочинних доходів. Така висока залежність від прямого впливу міжнародних організацій, визнаних законодавцями (стандартизаторами) у сфері боротьби з «відмиванням» злочинних доходів і фінансуванню тероризму, не є в сучасному світі унікальним явищем, а свідчить більше про значне поглиблення інтеграції України в міжнародну систему боротьби з «відмиванням» злочинних доходів. І зазначене, безперечно, свідчить про позитивний та важливий крок уперед на шляху розвитку української системи ПВД/ФТ [54, с. 47].

Впровадження суворих заходів протидії «відмиванню» коштів в Україні призвело до підвищення фінансової прозорості. Призупинення фінансових операцій за участю 232 осіб, переважна більшість яких має зв'язок із терористичною і колабораційною діяльністю, в 2023 році, у порівнянні із 475 в 2022 році, показує послідовну пильність ДСФМУ у виявленні та запобіганні підозрілим операціям [55, с. 27]. Окреслені дії мають вирішальне значення для очищення фінансового середовища України, зокрема, шляхом протидії діяльності, пов'язаної з фінансуванням тероризму, корупцією та співпрацею з ворожими державами під час війни. Блокуючи незаконні фінансові потоки, ДСФМУ запобігає потраплянню нелегальних грошей в економіку, що, у свою чергу, сприяє створенню більш справедливого та прозорого бізнес-середовища. Лише у 2023 році ДСФМУ заблокувала кошти на суму 4,1 млрд грн, що свідчить про відчутний економічний вплив цих заходів. Система покращує фінансову прозорість, що сприяє підвищенню довіри до вітчизняної економіки як серед внутрішніх, так і серед міжнародних інвесторів.

Україна зіткнулася зі значними викликами у сфері безпеки, особливо з початком воєнного конфлікту з Росією. Роль ДСФМУ у протидії фінансуванню тероризму, сепаратизму та військової агресії є життєво важливою для забезпечення національної безпеки.

Протягом 2019 року Держфінмоніторингом було направлено до органів правоохоронного порядку 106 матеріалів (з яких 38 узагальнених матеріалів та 68 додаткових узагальнених матеріалів) щодо фінансових операцій осіб, котрі можуть мати зв'язок із фінансуванням тероризму, сепаратизму й/або проведених за участю осіб, що роблять публічні заклики до насильницької зміни або повалення конституційного ладу чи зміни меж території або державного кордону України. У результаті рішень, які було прийнято заблоковано грошові кошти у розмірі 27,7 млн. грн. [56, с. 26].

В 2020 році Держфінмоніторингом до органів правоохоронного порядку було передано 75 матеріалів (з яких 52 узагальнених матеріалів та 23 додаткових узагальнених матеріалів), що стосуються фінансових операцій осіб, котрі відповідно до інформації правоохоронних органів можуть мати зв'язок із фінансуванням сепаратизму/тероризму; осіб, що у публічній площині здійснюють заклики до зміни або повалення конституційного ладу чи зміни меж території чи державного кордону України, до того ж й осіб, до яких застосовано санкції. У результаті 57 рішень, які було прийнято заблоковано грошові кошти в розмірі 14,68 млн. грн. [57, с. 27].

В 2021 році Держфінмоніторингом до органів правоохоронного порядку було передано 109 матеріалів (з яких 83 узагальнених матеріалів і 26 додаткових узагальнених матеріалів) щодо фінансових операцій осіб, котрі згідно з інформацією правоохоронних органів, можуть мати зв'язок із фінансуванням сепаратизму/тероризму; осіб, котрі у публічній площині здійснюють заклики до зміни або повалення конституційного ладу чи зміни меж території або державного кордону України, до того ж й осіб, до яких застосовано санкції. У результаті 340 рішень, які було прийнято заблоковано грошові кошти у розмірі 0,8 млн. грн. [58, с. 22].

В 2022 році Держфінмоніторингом до правоохоронних (розвідувальних) органів було направлено 342 матеріали (з яких 226 узагальнених матеріалів і 116 додаткових узагальнених матеріалів), що стосуються фінансових операцій осіб, котрі, зокрема відповідно до інформації органів правоохоронного порядку, можуть бути пов'язані із фінансуванням сепаратизму/тероризму; військовою агресією зі сторони Російської Федерації і Республіки Білорусь проти України і колабораційною діяльністю; що у публічній площині здійснюють заклики до зміни або повалення конституційного ладу чи зміни меж території чи державного кордону України; до яких застосовано санкції. У результаті рішень, які було прийнято, заблоковано кошти в розмірі 1,4 млрд. грн. і 2066430 шт. акцій номінальною вартістю 0,21 млрд. грн. [59, с. 26-27].

В 2023 році ДСФМУ до органів правоохоронного порядку було направлено 267 матеріалів, що стосуються фінансування сепаратизму і тероризму, у результаті чого було зупинено операції на загальну суму 915,77 млн. грн. і 2169 шт. цінних паперів номінальною вартістю в гривневому еквіваленті 74,54 млн. грн., суттєво перевищує значення показників попередніх років [55, с. 30].

Руйнуючи фінансові мережі терористів та колабораціоністів, Україна не лише захищає свій суверенітет, але й гарантує, що ресурси, що є необхідними для її оборони, не потраплять до злочинних рук. Блокування коштів та призупинення транзакцій, пов'язаних з тероризмом, має позитивний вплив на національну безпеку, економічну стабільність та суспільну довіру. Система протидії «відмиванню» коштів сприяє національній безпеці шляхом припинення фінансування сепаратизму і тероризму, що, у свою чергу, підтримує економічну стабільність.

«Відмивання» грошей часто пов'язане з корупцією, яка залишається значною проблемою в Україні. ДСФМУ приділяє особливу увагу розслідуванню фактів «відмивання» доходів, одержаних злочинним шляхом, і незаконного привласнення державних коштів. У табл. 2.1, висвітлено зростання активності різних правоохоронних органів у боротьбі з «відмиванням» коштів, пов'язаних з корупцією, у період з 2019 по 2023 рік.

Таблиця 2.1 – Динаміка розслідування фактів «відмивання» коштів від корупційних діянь за 2019-2023 рр.

Показники/Роки	2019	2020	2021	2022	2023
НАБУ	155 матеріалів	168 матеріалів	110 матеріалів	96 матеріалів	167 матеріалів
	41 УМ	54 УМ	36 УМ*	24 УМ	47 УМ
	114 ДУМ	114 ДУМ	74 ДУМ*	72 ДУМ	120 ДУМ
ДБР	-	5 матеріалів	15 матеріалів	7 матеріалів	42 матеріали
	-	3 УМ	6 УМ		18 УМ
	-	2 ДУМ	9 ДУМ	7 ДУМ	24 ДУМ
ОГП	38 матеріалів	11 матеріалів	5 матеріалів	-	8 матеріалів
	1 УМ	1 УМ	1 УМ	-	5 УМ
	37 ДУМ	10 ДУМ	4 ДУМ	-	3 ДУМ
НПУ	1 матеріал	2 матеріали	2 матеріали	-	11 матеріалів
	-	1 УМ	-	-	4 УМ
	1 ДУМ	1 ДУМ	2 ДУМ	-	7 ДУМ
СБУ	14 матеріалів	17 матеріалів	27 матеріалів	17 матеріалів	20 матеріалів
	4 УМ	2 УМ	-	-	10 УМ
	10 ДУМ	15 ДУМ	27 ДУМ	17 ДУМ	10 ДУМ
ДПС	3 матеріали	1 матеріал	1 матеріал	-	-
	1 УМ	-	1 УМ	-	-
	2 ДУМ	1 ДУМ	-	-	-
БЕБ	-	-	-	1 УМ	2 УМ
Всього матеріалів, які пов'язані з підозрою у корупційних діяннях, з них:					
УМ	46	61	44	25	86
ДУМ	164	143	116	96	164
Сума фінансових операцій, які можуть бути пов'язані із легалізацією коштів та і з вчиненням інших злочинів, визначених Кримінальним кодексом України, млрд. грн.	41,8	8,1	9,3	6,4	15,5

УМ – узагальнені матеріали

ДУМ – додаткові узагальнені матеріали

Джерело: складено авторкою за даними [56, с. 26; 57, с. 27; 58, с. 25; 59, с. 27; 55, с. 31]

В 2023 році сума фінансових операцій, що можуть мати зв'язок із легалізацією коштів, й із вчиненням кримінального правопорушення, збільшилась

більш, ніж вдвічі відносно 2022 року, і є найбільшою за останні чотири роки (з 2019 р.). Боротьба з корупцією виступає невід’ємною складовою довгострокового економічного зростання України. Корупція викривлює розподіл ресурсів, послаблює державні інституції та стримує іноземні інвестиції. Вдосконалюючи механізми відстеження та блокування коштів, пов’язаних з корупційною діяльністю, система протидії «відмиванню» коштів підтримує економічні реформи, спрямовані на створення більш справедливої та ефективної економіки. Система протидії «відмиванню» доходів, одержаних злочинним шляхом, зробила значний внесок у боротьбу з корупцією, що є ключовим фактором забезпечення сталого економічного розвитку.

Дотримання Україною міжнародних стандартів у сфері протидії «відмиванню» коштів підвищило її авторитет, що призвело до покращення відносин з міжнародними фінансовими організаціями та зростання довіри зі сторони іноземних інвесторів. Дотримання країною рекомендацій Групи із розробки фінансових заходів боротьби із «відмиванням» грошей (FATF) і директив Європейського Союзу у сфері протидії «відмиванню» коштів обумовило більш сприятливе сприйняття України на міжнародних ринках. Іноземні інвестори, як правило, уникають юрисдикцій, де процвітає «відмивання» грошей і фінансові злочини, через пов’язані з цим ризики фінансових втрат, судового переслідування та репутаційних збитків. Впроваджуючи ефективну політику протидії «відмиванню» коштів та активно блокуючи незаконні фінансові потоки, Україна створила безпечніший інвестиційний клімат. Зазначена має ключове значення задля залучення прямих іноземних інвестицій, котрі постійно зростають у таких секторах, як ІТ, сільське господарство та виробництво. Система протидії «відмиванню» коштів покращила інвестиційний клімат в Україні завдяки підвищенню прозорості, а також забезпеченню відповідності міжнародним стандартам.

Наступний напрям діяльності ДСФМУ – це розслідування операцій, які пов’язані із бюджетними коштами, а також й з іншими державними активами. Так,

за вказаним напрямом Держфінмоніторингом до правоохоронних органів в 2019 році:

- направлено 45 матеріалів (35 УМ та 10 ДУМ) стосовно фактів зловживань із бюджетними активами;

- витрачена сума коштів на фінансові операції у вказаних матеріалах, котрі можуть бути пов'язані із легалізацією коштів, й/або із вчиненням іншого злочину, визначеного Кримінальним кодексом України, склала 1555,9 млн. грн.;

- додатково залучено до бюджету 6373,0 млн. грн. [56, с. 29].

у 2020 році:

- направлено 64 матеріали (44 УМ та 20 ДУМ) стосовно фактів зловживань із бюджетними активами;

- витрачена сума коштів на фінансові операції склала 4,4 млрд. грн.;

- додатково залучено до бюджету 11,05 млрд. грн. [57, с. 29].

у 2021 році:

- направлено 64 матеріали (63 УМ та 1 ДУМ), що стосуються фактів зловживань із бюджетними активами;

- витрачена сума коштів на фінансові операції склала майже 2 млрд. грн.;

- додатково залучено до бюджету 5,4 млрд. грн. [58, с. 28].

у 2022 році:

- направлено 56 матеріалів (35 УМ і 21 ДУМ), що стосуються фактів зловживань із бюджетними активами;

- витрачена сума коштів на фінансові операції склала 2,6 млрд. грн.;

- додатково залучено до бюджету 16,0 млрд. грн. [59, с. 28].

у 2023 році:

- направлено 88 матеріалів (51 УМ і 37 ДУМ), котрі пов'язані із бюджетними активами виділених на потреби ЗСУ й інших воєнізованих формувань;

- витрачена сума коштів на фінансові операції склала 5,3 млрд. грн.;

- додатково залучено до бюджету 33,3 млрд. грн. [55, с. 34].

Динаміка розслідування Державною службою фінансового моніторингу України операцій із бюджетними коштами й іншими державними активами

свідчить про збільшення як обсягів розслідувань, так і фінансових сум, про які йдеться, у період з 2019 по 2023 років. Проаналізувавши відповідні результати, можна виокремити ключові тенденції:

- збільшення кількості переданих матеріалів до правоохоронних органів – в 2019 році ДСФМУ направила 45 матеріалів (35 узагальнених матеріалів та 10 додаткових узагальнених матеріалів). До 2023 року зазначена кількість майже подвоїлася – 88 матеріалів (51 узагальнених матеріалів та 37 додаткових узагальнених матеріалів). Зростання кількості матеріалів відображає зростаючу увагу до розслідувань нецільового використання бюджетних коштів, насамперед з акцентом на кошти, виділені оборонним та пов'язаним з обороною організаціям до 2023 року, у зв'язку із триваючою повномасштабною війною;

- розслідування коливальних у фінансових операціях – у 2019 році ДСФМУ повідомила, що фінансові операції, потенційно пов'язані з «відмиванням» коштів та іншими злочинами, становили 1,56 млрд. грн. У 2020 році зазначена цифра зросла до 4,4 млрд. грн., що свідчить про суттєве збільшення виявлення сумнівних фінансових операцій. Однак у 2021 році відбулося незначне зниження показника до 2 млрд. грн., що свідчить про більш цілеспрямовані або досконалі розслідування в зазначений період. До 2023 року сума фінансових операцій, які розслідуються, знову різко зросла до 5,3 млрд. грн., що свідчить про посилення контролю, особливо за бюджетними асигнуваннями, пов'язаними з військовими потребами;

- зростання обсягу залучених коштів – це свідчить про потенційне повернення або збереження нецільово використаних бюджетних коштів, що суттєво зросла з 6,37 млрд. грн. у 2019 році до 33,3 млрд. грн. в 2023 році. Тобто можна твердити про підвищення ефективності ДСФМУ у виявленні та протидії нецільовому використанню державних активів, особливо у воєнний час, коли великі суми грошей виділяються на оборону і пов'язані з нею сектори.

Тож з роками зусилля Державної служби фінансового моніторингу України інтенсифікувалися, а кількість підозрілих фінансових операцій і державних коштів, залучених до них, збільшилася, особливо у сфері оборонних витрат. Окреслена

тенденція свідчить про зростаючу складність у виявленні та протидії потенційному «відмиванню» коштів та зловживанню державними активами, що є життєво важливим для економічного розвитку України, особливо в контексті російсько-української війни. Покращення фінансової прозорості та нагляду має важливе значення для захисту державних коштів і підтримання міжнародного фінансового партнерства. Незважаючи на триваючу повномасштабну війну, Україна продовжила вдосконалювати свій фінансовий моніторинг та правозастосування у сфері протидії відмиванню коштів.

Таким чином, аналіз діяльності Державної служби фінансового моніторингу України вказує на суттєвий вплив останньої на вітчизняну економіку, насамперед із точки зору захисту державних коштів і запобігання фінансовим злочинам. Зусилля Державної служби фінансового моніторингу України у відстеженні та заморожуванні незаконних операцій не лише захистили значні суми державних ресурсів, але й підвищили прозорість та підзвітність фінансової системи. Зростаюча кількість розслідувань та матеріалів, переданих до органів правоохоронного порядку, насамперед пов'язаних із оборонними витратами у воєнний час, підкреслює важливість цих дій для національної безпеки та економічної стабільності.

Ефективно виявляючи та, протидіючи нецільовому використанню бюджетних коштів, Державна служба фінансового моніторингу України відіграє вирішальну роль у мінімізації корупції, шахрайства та «відмивання» грошей, які завдають шкоди «фіскальному здоров'ю» країни. Крім того, суттєве зростання обсягів державних коштів, повернутих або захищених від потенційно незаконних операцій, свідчить про посилення спроможності ДСФМУ здійснювати фінансовий нагляд. Вказане сприяє зростанню довіри до державних інституцій, залученню іноземних інвестицій та зміцненню економічної стійкості України.

Таким чином, можемо узагальнити, що діяльність Державної служби фінансового моніторингу України не лише запобігає фінансовим злочинам, але й сприяє економічному розвитку держави, захищаючи життєво важливі державні ресурси, забезпечуючи належний розподіл коштів та, зміцнюючи цілісність

фінансової системи як у мирний час, так і під час воєнного стану. Національна система протидії «відмиванню» коштів в Україні загалом має позитивний і далекосяжний вплив на економічний розвиток країни. Завдяки підвищенню фінансової прозорості, посиленню антикорупційних заходів, припиненню фінансування тероризму і операцій, пов'язаних із розкраданням бюджетних коштів, система протидії «відмиванню» коштів сприяла створенню більш безпечного та привабливого економічного середовища.

2.3. Оцінка ефективності запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом

Боротьба з «відмиванням» коштів (ВК) та фінансуванням тероризму (ФТ) є важливою функцією захисту фінансової системи України. Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ), створена для боротьби з цими загрозами, відіграє вагомую роль у виявленні та запобіганні «відмиванню» незаконних доходів та іншим фінансовим злочинам. Повномасштабна російсько-українська війна обмежила можливості правоохоронних органів, що ускладнило відстеження незаконної фінансової діяльності, особливо тієї, яка пов'язана з тимчасово окупованими територіями та ухиленням від міжнародних санкцій.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», суб'єкт (-и) первинного фінансового моніторингу (СПФМ) подають до Держфінмоніторингу інформацію щодо порогових та підозрілих фінансових операцій (діяльності) [21].

Усього із початку експлуатації єдиної інформаційної системи у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму і фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ІСФМ) Держфінмоніторингом одержано й оброблено 57852061

повідомлення про фінансові операції, які підлягають фінансовому моніторингу, із котрих впродовж 2023 року – 1432684 повідомлення, із них взято на облік – 1429594 повідомлення (рис. 2.2).

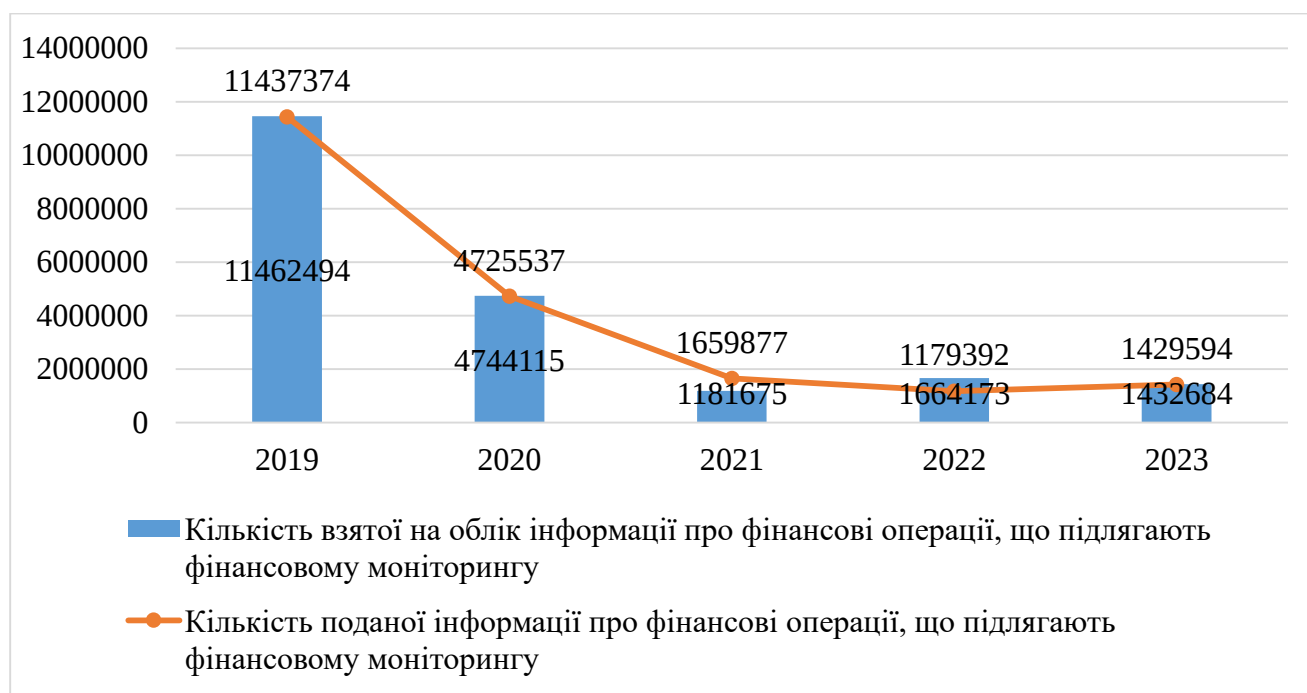


Рисунок 2.2 – Динаміка інформування про фінансові операції впродовж 2019-2023 років

Джерело: побудовано авторкою за даними [56, с. 15; 57, с. 17; 58, с. 13; 59, с. 20; 55, с. 21]

Варто відмітити, що питома вага помилок у повідомленнях становить тільки 0,1% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції, які були одержані Держфінмоніторингом в 2023 році.

Отже, відсоток повідомлень щодо фінансових операцій, поданих СПФМ до Держфінмоніторингу впродовж 2023 року коректно, становить 99,9% від загальної кількості повідомлень, що, у свою чергу, свідчить про ефективність СПФМ у повідомленні про підозрілі операції.

Наведені дані вказують на загальне покращення як у поданні повідомлень, так і в реєстрації фінансових операцій: кількість повідомлень, зареєстрованих ДСФМУ, зросла на 21,2% у порівнянні із 2022 роком.

Зменшення кількості повідомлень з 2019 по 2020 рік можна пояснити вдосконаленням процесів, зосередженням уваги на більш підозрілих операціях, а

не на їхньому обсязі. Незначне зменшення кількості повідомлень в 2023 році у порівнянні із 2022 роком вказує на перевагу якості над кількістю повідомлень щодо фінансових операцій.

Банки були головними учасниками процесу звітування щодо фінансових операцій, стабільно надаючи більшість звітів. У 2023 році на банки припадало 99,6% від загальної кількості зареєстрованих звітів про фінансові операції (рис. 2.3).

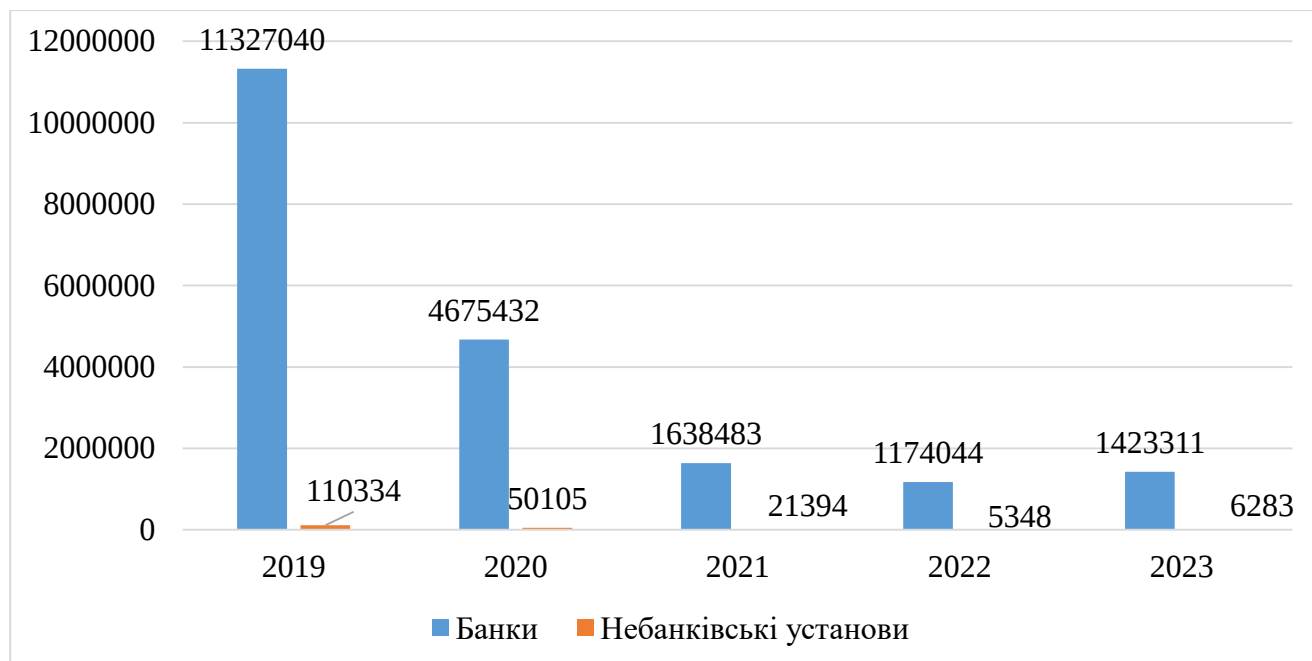


Рисунок 2.3 – Динаміка взятих на облік ДСФМУ повідомлень про фінансові операції, які надійшли від банків та небанківських установ протягом 2019-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою за даними [56, с. 16; 57, с. 18; 58, с. 14; 59, с. 21; 60, с. 22]

Небанківські установи, не дивлячись на те, що подали меншу частку звітів, також брали активну участь, особливо учасники ринків капіталу й організованих товарних ринків. В 2023 році найбільш активними учасниками небанківського сектору були ринки капіталу та товарні ринки, на які припадало 44,62% від загальної кількості зареєстрованих звітів небанківських установ.

Упродовж 2023 року від банків Держфінмоніторингом на облік було взято 99,6% від загальної кількості повідомлень щодо фінансових операцій, котрі підлягали фінансовому моніторингу. В 2023 році питома вага повідомлень про

фінансові операції, які були взяті на облік ДСФМУ від небанківських установ у електронному вигляді становила 90,4% від загальної кількості повідомлень, які були узяті на облік Держфінмониторингом від зазначеної категорії СПФМ (рис. 2.4).

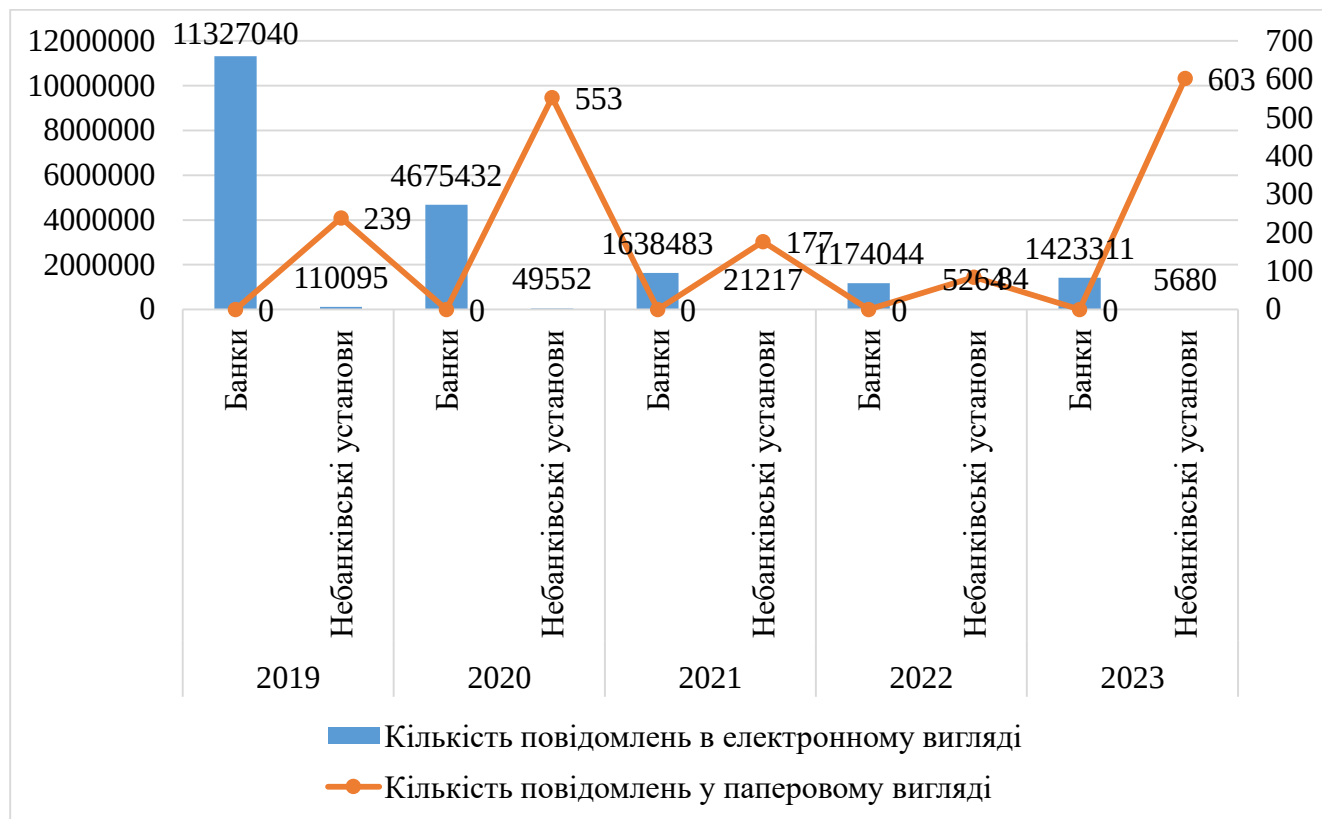


Рисунок 2.4 – Кількість повідомлень про фінансові операції, взятих на облік Держфінмониторингом протягом 2019-2023 рр., у розрізі типів подання

Джерело: побудовано авторкою за даними [56, с. 16; 57, с. 18; 58, с. 16; 59, с. 21; 55, с. 23]

З-поміж небанківських установ найактивнішими в поданні повідомлень виступають учасники ринку капіталу й організованих товарних ринків. Питома вага зазначених повідомлень в загальному обсязі взятих на облік повідомлень про фінансові операції, які надійшли до Держфінмониторингу від небанківського сектору впродовж 2023 року, становила 44,62% (рис. 2.5).

В 2023 році розподіл зареєстрованих повідомлень про фінансові операції продемонстрував, що 88,16% повідомлень стосувалися порогових фінансових операцій, тоді як 10,87% – підозрілих операцій. Крім того, 0,96% повідомлень стосувалися фінансових операцій, які Державна служба фінансового моніторингу

України відправила на моніторинг. Вказане виступає свідченням того, що більшість повідомлень підпадають під звичайні фінансові пороги, тоді як значна частина – це підозрілі операції, котрі потребують подальшої перевірки [55, с. 24].

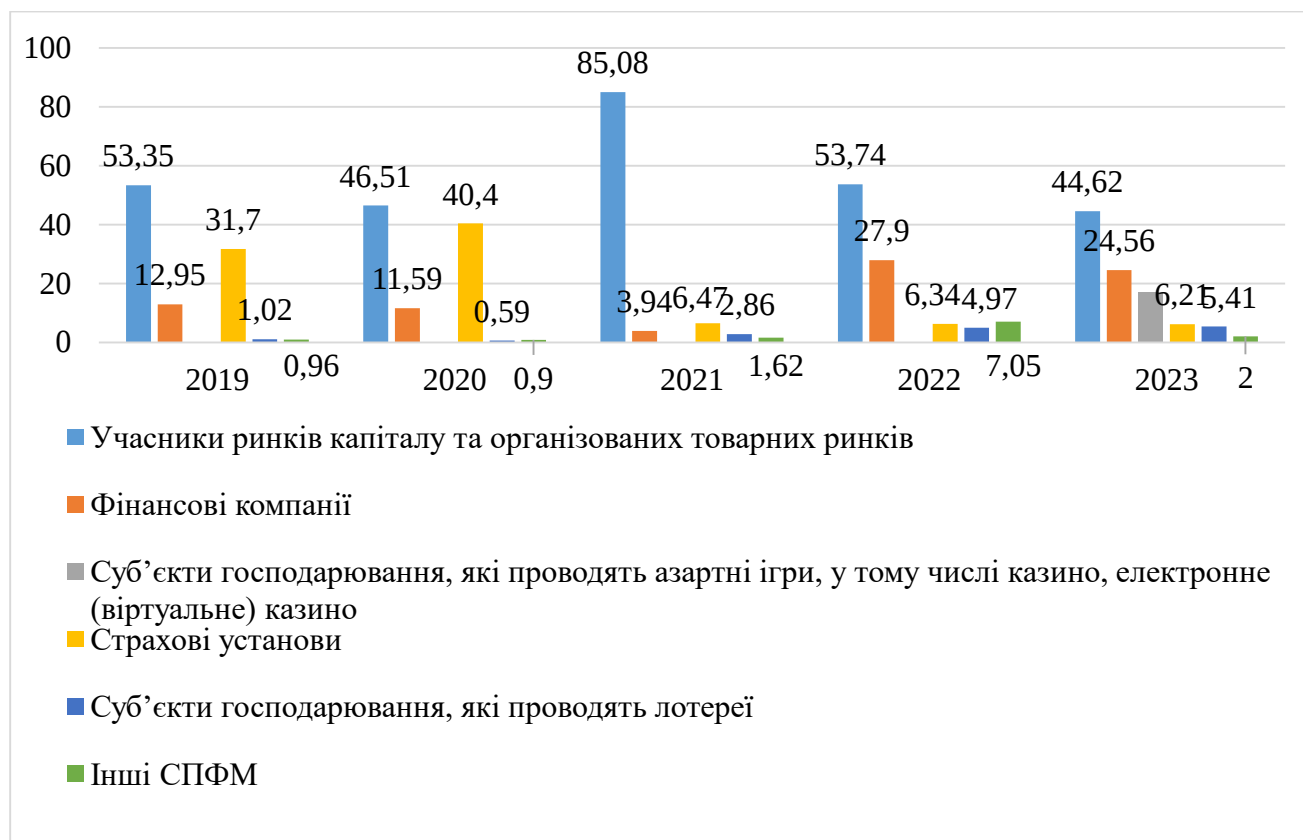


Рисунок 2.5 – Частка повідомлень в загальному обсязі повідомлень про фінансові операції, які надійшли від небанківського сектору і взяті на облік Держфінмоніторингом впродовж 2019-2023 рр., %

Джерело: побудовано авторкою за даними [56, с. 17; 57, с. 19; 58, с. 17; 59, с. 22; 60, с. 24]

Серед небанківських установ найчастіше повідомляли учасники ринків капіталу й організованих товарних ринків – 44,62% від загального обсягу зареєстрованих повідомлень в 2023 році. Активність цього сектору свідчить про ефективність фінансового моніторингу в більш диверсифікованих сегментах фінансової системи, ніж традиційний банківський сектор.

Водночас збільшення частки повідомлень від бізнесу, що має зв'язок з азартними іграми (17,2%), а також лотереями (5,41%) в 2023 році вказує на те, що згадані сфери потребують підвищеної уваги як потенційні шляхи для «відмивання» коштів.

Кількість суб'єктів первинного фінансового моніторингу, зареєстрованих Державною службою фінансового моніторингу України, зменшилася з 2022 до 2023 року. Станом на січень 2024 року було зареєстровано 11445 СПФМ (включаючи 1081 відокремлений підрозділ) порівняно з 13030 в 2023 році [55, с. 25]. Окреслене зниження може виступати свідченням покращення контролю якості, консолідації або суворішого дотримання вимог фінансового моніторингу. Однак зазначене також може вказувати на проблеми із залученням нових СПФМ до системи моніторингу, що може обмежити масштаби виявлення фінансових злочинів.

Для аналізу ефективності системи запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом в Україні, можна оцінити динаміку співвідношення розпочатих та завершених кримінальних проваджень на основі узагальнених матеріалів ДСФМ за період з 2019 по 2023 роки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка частки закінчених кримінальних проваджень за даними узагальнених матеріалів Держфінмоніторингу

Показники/Роки	2019	2020	2021	2022	2023
Розпочато кримінальних проваджень, одиниць	107	79	147	67	138
Закінчено кримінальних проваджень, одиниць	74	38	15	9	52
Співвідношення розпочатих і завершених кримінальних проваджень, %	69,16	48,10	10,20	13,43	37,68

Джерело: складено авторкою за даними [56, с. 17; 57, с. 19; 58, с. 17; 59, с. 22; 55, с. 24]

Кількість розпочатих кримінальних проваджень демонструє значні коливання за роками. Пік припав на 2021 рік, коли було розпочато 147 справ, а найнижче значення показника – у 2022 році, коли було розпочато лише 67 справ. Коефіцієнт завершених проваджень, що вимірюється як співвідношення кількості розпочатих і завершених проваджень, знизився з 69,16% у 2019 році до 37,68% у 2023 році.

Найнижче значення показника ефективності кримінальних проваджень спостерігалось у 2022 році, коли було закрито лише 9 справ із 67 розпочатих, що призвело до того, що коефіцієнта ефективності становив лише 13,43%. Поточні геополітичні виклики, пов'язані з повномасштабним вторгненням Російської Федерації, ймовірно порушили роботу правової системи та розподіл ресурсів, що призвело до такої низької ефективності. У 2023 році ефективність системи помітно підвищилася, а коефіцієнт завершених проваджень зріс до 37,68%. Хоча це все ще нижче, ніж у 2019 році. Це свідчить про часткове відновлення та адаптацію системи до нових викликів. Часткове відновлення у 2023 році свідчить про те, що система поступово адаптується до зовнішніх викликів, зокрема до впливу геополітичної нестабільності та необхідності реформ.

Одним з показників ефективності легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є Базельський індекс протидії «відмиванню» коштів (Basel AML Index). Цей індекс вимірює рівень ризику країни з точки зору «відмивання» коштів та фінансування тероризму, причому нижчі значення свідчать про кращі показники (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка Базельського індексу протидії «відмивання» коштів України

Індекси/Роки	2019	2020	2021	2022	2023
Значення індексу	6,01	5,23	5,21	5,09	5,08
Відхилення відносно попереднього року	-0,05	-0,78	-0,02	-0,12	-0,01

Джерело: складено авторкою за даними [61-65]

Базельський індекс протидії «відмиванню» коштів та фінансуванню тероризму – це відображення щорічного рейтингу, який оцінює країни на основі їх схильності до ризиків «відмивання» коштів та фінансування тероризму. Оцінка варіюється від 0 (низький ризик) до 10 (високий ризик). Зменшення значення індексу з часом свідчить про покращення у боротьбі з «відмиванням» грошей. Спостерігається чітка тенденція до зниження значення індексу з 6,01 у 2019 році до

5,08 у 2023 році. Це свідчить про поступове покращення спроможності України протидіяти «відмиванню» коштів. Найсуттєвіше зниження значення досліджуваного індексу відбулося між 2019 та 2020 роками – на 0,78 пункти, що вказує на значне підвищення ефективності заходів протидії «відмиванню» коштів у цей період.

Значне падіння значення індексу у 2020 році можна пояснити ухваленням Україною більш «суворого» законодавства у сфері протидії «відмиванню» коштів, яке тісніше узгоджується з директивами ЄС. Вказане включає кращі механізми комплаєнсу та вдосконалення діяльності Державної служби фінансового моніторингу. Посилений нагляд за фінансовими установами та вдосконалені механізми звітності сприяли більш ефективному виявленню підозрілої діяльності. Незначне зниження значення індексу з 2021 до 2023 року вказує на те, що початковий вплив регуляторних змін, можливо, вичерпався. Це свідчить про необхідність подальшого системного вдосконалення для підтримання прогресу. Незважаючи на прогрес, Україна у 2023 році має Базельський індекс вище 5,0, що свідчить про помірний рівень ризику. Такі проблеми, як корупція, застаріла ІТ-інфраструктура та неефективність судової системи продовжують перешкоджати повній ефективності системи протидії «відмиванню» коштів.

Таким чином, можна узагальнити, що Державна служба фінансового моніторингу України досягла значних успіхів у запобіганні та виявленні «відмивання» коштів та пов'язаних з ними фінансових злочинів. З точністю понад 99,9% у поданих повідомленнях та збільшенням кількості зареєстрованих повідомлень Державна служба фінансового моніторингу України, безумовно, є важливим органом у захисті фінансової стабільності держави. Однак для подальшого зміцнення захисту країни від еволюції фінансових злочинів необхідні постійне поліпшення якості, більша увага до діяльності небанківських установ, а також посилення технологічних можливостей. Вирішуючи окреслені завдання, Державна служба фінансового моніторингу України може підтримувати та підвищувати свою ефективність у забезпеченні безпеки та стійкості фінансової системи України до незаконної діяльності.

РОЗДІЛ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ В УКРАЇНІ

3.1. Світовий досвід протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом

«Відмивання» грошей залишається значною загрозою для світової фінансової системи, дозволяючи «злочинним» підприємствам приховувати походження незаконних коштів і сприяти тероризму, наркоторгівлі та іншій незаконній діяльності.

За оцінками Управління ООН з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН), щорічний обсяг «відмивання» грошей у світі становить від 800 мільярдів доларів США до 2 трильйонів доларів США, що становить 2-5% світового ВВП [65]. Боротьба з «відмиванням» грошей має важливе значення для захисту цілісності фінансових систем, забезпечення економічної стабільності та зміцнення національної безпеки. Різноманітні країни та міжнародні організації впроваджують стратегії та заходи, спрямовані на протидію легалізації незаконних доходів.

Важливу роль в боротьбі з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, відіграють міжнародні структури та організації, прикладами яких можуть бути міжнародна група із розробки фінансових заходів боротьби із «відмиванням» грошей (ФАТФ, FATF – Financial Action Task Force), Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків та злочинності (УНЗ ООН, UNODC – United Nations Office on Drugs and Crime), Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки (Egmont Group of Financial Intelligence Units).

ФАТФ, створена в 1989 році, є провідним міжнародним органом, що встановлює стандарти в сфері боротьби із «відмиванням» грошей і фінансуванням

тероризму. До складу ФАТФ входять 39 країн-членів та регіональних організацій, котрі розробили 40 рекомендацій, що слугують міжнародним стандартом боротьби із «відмиванням» грошей. Згадані рекомендації спрямовані на зміцнення правової, регуляторної та операційної бази, включаючи належну перевірку клієнтів, повідомлення про підозрілу діяльність та посилення міжнародного співробітництва. Процес взаємного оцінювання ФАТФ допомагає країнам оцінювати та покращувати дотримання стандартів в сфері протидії «відмиванню» коштів і фінансуванню тероризму. До країн, які не виконують вимоги ФАТФ, можуть бути застосовані санкції, включаючи внесення до «сірого» або «чорного» списку ФАТФ, що може вплинути на їхні економічні відносини та доступ до глобальних фінансових систем [66].

ФАТФ узгоджує свої дії із Всесвітнім банком, Організацією Об'єднаних Націй, МВФ, Радою Європи, Інтерполом, ЄБРР, Радою митної співпраці й іншими міжнародними організаціями. У ФАТФ є 3 робочі групи: «перша робоча група веде статистичний облік та дослідження схем і методів легалізації грошових коштів, котрі застосовують злочинці; друга група фокусується на юридичних питаннях; третьою групою розробляються рекомендації і конкретні пропозиції в сфері адміністративно-фінансових заходів із протидії легалізації доходів та фінансового тероризму» [43, с. 120].

Інтерпол представляє другу за своєю чисельністю міжнародну організацію після Організації Об'єднаних Націй. Наразі сфера діяльності Інтерполу охоплює 181 країну світу. З боку міжнародного співтовариства перед Інтерполом було поставлено наступні завдання: зменшення всієї міжнародної організованої злочинності завдяки координації дій із її розслідування на міжнародному та національному рівнях відповідно; підвищення якості й інтенсивності міжнародної співпраці через збільшення інформаційного обміну між державами; стандартизація усіх методів, які використовуються органами правоохоронної діяльності країн в ході збору, аналізу, зберігання та застосування доказової інформаційної бази щодо злочинної діяльності [7, с. 65].

УНЗ ООН відіграє ключову роль у глобальній боротьбі із «відмиванням» грошей, так як відповідає за Глобальну програму боротьби із «відмиванням» грошей, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму. Програма надає технічну допомогу, навчання та законодавчу підтримку країнам, які прагнуть зміцнити свої режими боротьби з «відмиванням» коштів та фінансуванням тероризму. УНЗ ООН також веде список міжнародних організацій та веб-сайтів, присвячених боротьбі із «відмиванням» грошей [67].

Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки, створена в 1995 році, – це мережа з 167 підрозділів фінансової розвідки (ПФР), яка сприяє обміну інформацією, розвідувальними даними та передовим досвідом у боротьбі із «відмиванням» грошей і фінансуванням тероризму. Ця співпраця підвищує здатність країн виявляти, розслідувати та переслідувати фінансові злочини. Захищена комунікаційна платформа Egmont Group, Egmont Secure Web дозволяє швидко обмінюватися фінансовими розвідданими, допомагаючи у транскордонних розслідуваннях [68].

Організації, які беруть участь в протидії «відмиванню» доходів, регіональні аналоги ФАТФ: Комітет експертів Ради Європи за оцінкою дієвості заходів боротьби із «відмиванням» грошових коштів та фінансуванням тероризму; Азійсько-Тихоокеанська група із боротьби із «відмиванням» грошових коштів; Євразійська група протидії легалізації доходів, котрі одержані злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму; Група із боротьби з «відмиванням» грошей в Південній та Східній Африці; Карибська група із розроблення фінансових заходів у боротьбі із «відмиванням» грошових коштів [69, с. 94].

Азійсько-Тихоокеанська група із протидії «відмиванню» грошей (Asia-Pacific Group on Money Laundering, APG) – це регіональний орган, створений за зразком ФАТФ, який зосереджує свою діяльність на країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону. Вона надає технічну допомогу, проводить тренінги та оцінки з метою посилення потенціалу країн-членів у сфері протидії «відмиванню» коштів. Регіональний фокус APG допоміг таким країнам, як Австралія, Нова Зеландія та

Малайзія, зміцнити свої системи протидії «відмиванню» коштів, що призвело до покращення рейтингів комплаєнсу в оцінках ФАТФ [70].

ЄС розробив низку директив, що стосуються боротьби із «відмиванням» грошей (Anti-Money Laundering Directives, AMLD), 6 з яких набули чинності у 2021 році. Директиви передбачають суворіші заходи у сфері підвищення прозорості бенефіціарних власників та суворіші покарання за правопорушення, пов'язані із «відмиванням» грошей. Європейська банківська адміністрація (ЄБА) здійснює нагляд за виконанням цих директив у державах-членах. Скоординований підхід ЄС покращив узгодження політик в сфері протидії «відмиванню» коштів в державах-членах, що призвело до кращого транскордонного співробітництва та обміну даними.

Розглянемо підходи до протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, що застосовуються в різних країнах.

Сполучені Штати Америки мають одну з найбільш комплексних систем протидії «відмиванню» коштів, що ґрунтується на Законі Про банківську таємницю» 1970 року, який вимагає від фінансових установ вести детальний облік транзакцій, повідомляти про операції зі значними обсягами готівки та подавати звіти про підозрілу діяльність щодо діяльності, котра може бути пов'язана з «відмиванням» грошей або іншими фінансовими злочинами. Крім того, прийнятий у 2001 році Закон США «Про боротьбу з «відмиванням» коштів» (PATRIOT Act) посилив законодавство в сфері протидії «відмиванню» коштів через розширення сфери застосування та посилення покарань за фінансові злочини [43]. Мережа боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN), підрозділ фінансової розвідки США використовує дані і розвіддані для виявлення схем «відмивання» грошей, що призвело до гучних справ, таких як врегулювання з BNP Paribas за порушення санкцій США на суму 8,9 млрд. дол. [70].

Однією з ключових організацій, що здійснює фінансовий моніторинг у Німеччині є підрозділ фінансової розвідки Німеччини, який входить до складу поліції. У зазначеного підрозділу є такі повноваження: збір і аналіз звітів щодо підозрілих фінансових операцій; передача результатів аналізу органам

правоохоронного порядку; надання інформації щодо методів «відмивання» кримінальних доходів установам, які проводять фінансовий моніторинг. Федеральне відомство нагляду за діяльністю фінансових установ відповідає за контроль за фінансовими установами в Німеччині. Центральний банк Німеччини не здійснює функцій фінансового моніторингу, обмежуючись виконанням фінансових операцій [71, с. 178].

Великобританія впровадила інноваційні заходи, такі як Наказ про незрозумілі статки (Unexplained Wealth Order, UWO), запроваджений у 2018 році. UWO дозволяє владі розслідувати осіб, активи яких непропорційні їхнім відомим джерелам доходу, особливо зосереджуючись на політично значущих особах та юрисдикціях з високим ступенем ризику. Наказ «Про незрозумілі статки» відіграв важливу роль у поверненні активів на мільйони фунтів стерлінгів, пов'язаних з корупцією та «відмиванням» грошей. Вказане слугує потужним стримуючим фактором для злочинців, які намагаються відмити гроші через ринок нерухомості Великобританії [65].

Сінгапур розробив надійну систему протидії «відмиванню» коштів, застосовуючи передові технології для моніторингу фінансових операцій. Валютне управління Сінгапуру (MAS) тісно співпрацює з Департаментом комерційних справ (CAD) для забезпечення дотримання суворих законів у сфері протидії «відмиванню» коштів включно із обов'язковим повідомленням щодо підозрілих транзакцій. Проактивний підхід Сінгапуру, зокрема зосередженість на технологіях та аналітиці призвели до високого рівня успішних судових переслідувань та повернення активів. Можливості фінансової розвідки Сінгапуру слугують прикладом для інших юрисдикцій.

Необхідно зазначити, що до одного із дієвих інструментів детінізації в багатьох державах світу відносяться, у першу чергу, системи та механізми фінансового контролю за доходами протиправного походження. Зокрема, до прикладу:

а) в Японії введений обов'язковий фінансовий моніторинг (фінансові установи є зобов'язаними повідомляти в уповноважені державні органи про фінансові операції зі значним обсягом коштів);

б) у Німеччині введено обов'язкове декларування розрахунків із нерезидентами. У той же час, повідомляти щодо підозрілих операцій до органів фінансового моніторингу мають право не лише банки і фінансові установи, але і аудитори, адвокати;

в) в Італії урядовим декретом введена заборона на розрахунки готівкою на значні суми [72].

У міжнародній боротьбі з «відмиванням» коштів застосовуються новітні технології, такі як штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання, технологія блокчейн. Фінансові установи у всьому світі дедалі більш часто використовують штучний інтелект та машинне навчання з метою виявлення незвичайних моделей транзакцій, виявлення підозрілої поведінки та підвищення рівня дотримання вимог законодавства у сфері протидії «відмиванню» коштів. Зазначені технології дозволяють здійснювати моніторинг у режимі реального часу, зменшуючи залежність від ручних процесів і, підвищуючи точність виявлення. Системи на основі штучного інтелекту ефективно зменшують кількість хибних спрацьовувань і пришвидшують розслідування підозрілих транзакцій. Наприклад, використання банком HSBC (The Hongkong and Shanghai Bank Corporation) рішень для боротьби з «відмиванням» грошей на основі штучного інтелекту скоротило час виявлення підозрілих операцій на 20% [70].

Технологія блокчейн пропонує прозорість і незмінність, які можна використовувати для боротьби з «відмиванням» грошей у криптовалютному секторі. Такі компанії, як Chainalysis та Elliptic надають інструменти блокчейн-аналітики, які допомагають правоохоронним органам відстежувати незаконні криптовалютні транзакції та виявляти діяльність з високим рівнем ризику. Блокчейн-аналітика довела свою ефективність у руйнуванні мереж «відмивання» грошей, що працюють за допомогою криптовалют, як це було продемонстровано під час боротьби з даркнет-ринками, такими як Silk Road [65].

Незважаючи на значний прогрес у глобальній боротьбі з «відмиванням» грошей, виклики залишаються:

- 1) злочинці постійно пристосовуються до нових правил, використовуючи нові фінансові технології та слабке регуляторне середовище;
- 2) хоча міжнародні структури, такі як ФАТФ надають рекомендації, неузгодженість нормативно-правових актів у сфері протидії «відмиванню» коштів у різних юрисдикціях та відсутність координації створюють вразливі місця;
- 3) баланс між необхідністю обміну інформацією та Законами про конфіденційність даних створюють проблеми для ефективної транскордонної співпраці [70].

На основі вивчення світового досвіду, авторка КМР пропонує наступні рекомендації щодо посилення глобальних зусиль у сфері протидії «відмиванню» коштів в Україні (рис. 3.1).

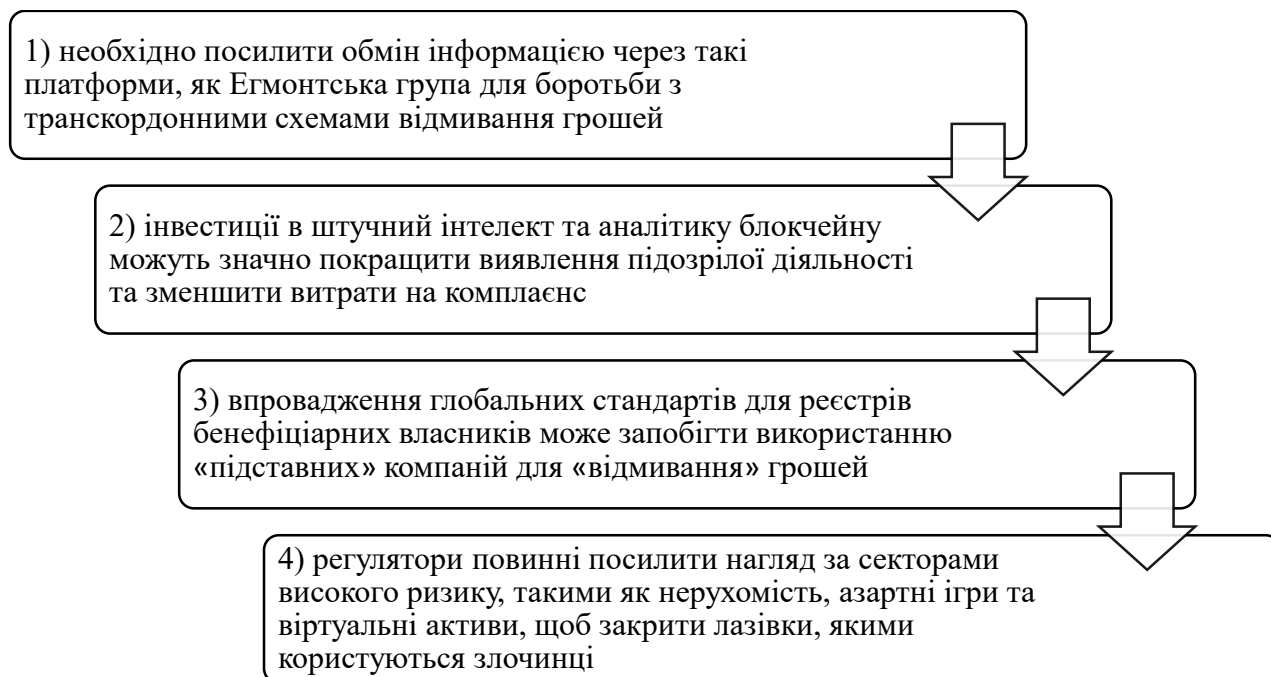


Рис. 3.1 – Рекомендації щодо посилення глобальних зусиль у сфері протидії «відмиванню» коштів

Джерело: побудовано авторкою

Таким чином, завдяки спільним зусиллям міжнародних організацій, Урядів різних держав та фінансових установ у глобальній боротьбі із «відмиванням»

грошей було досягнуто значного прогресу. Уроки, винесені з найкращих світових практик, таких як рекомендації ФАТФ, інноваційні заходи, такі як британський Наказ про незрозумілі статки та впровадження нових технологій демонструють, що для ефективної боротьби із «відмиванням» грошей потрібний багатогранний підхід. Продовжуючи адаптувати та зміцнювати свої системи протидії «відмиванню» коштів, Україна та інші країни можуть забезпечити більш стійку та прозору глобальну фінансову систему.

3.2. Проблеми становлення і функціонування системи запобігання легалізації неофіційним доходам та шляхи їх вирішення в Україні

Проблема «відмивання» грошей або легалізації неофіційних доходів є актуальною в Україні. Ця проблема ускладнюється системними викликами, які перешкоджають формуванню та ефективному функціонуванню надійної системи протидії «відмиванню» коштів (ПВК). Незважаючи на зусилля країни, спрямовані на приведення фінансової системи у відповідність до міжнародних стандартів, ефективному запобіганню «відмиванню» грошей перешкоджають численні виклики, зокрема повномасштабна війна, що триває в Україні, створила значні виклики для фінансової безпеки країни, посилюючи ризики відмивання коштів та незаконних фінансових потоків. Згадані проблеми включають системну корупцію, прогалини в законодавстві та неадекватні механізми правозастосування. Це глибоко вкорінено в інституційній, правовій, економічній та соціальній сферах, створюючи складний ландшафт, який потребує комплексних реформ.

«Відмивання» грошей в Україні, як правило, включає схеми, в яких незаконні доходи спрямовуються через легальний бізнес, нерухомість та офшорні рахунки. Найпоширенішими джерелами цих незаконних коштів є корупція, ухилення від сплати податків, контрабанда та організована злочинність. Згідно з Індексом сприйняття корупції Transparency International, наша країна залишається однією із

найкорумпованіших країн Європи, що робить її вразливою до «відмивання» грошей [73].

Уряд робив спроби вирішити ці проблеми, особливо після підписання Угоди про асоціацію із Європейським Союзом у 2014 році. Однак перехід до прозорої фінансової системи відбувається повільно і з багатьма перешкодами.

Розглянемо основні проблеми у створенні та функціонуванні системи запобігання легалізації неофіційних доходів в Україні (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Ключові проблеми становлення і функціонування системи запобігання легалізації неофіційним доходам в Україні

Категорії	Проблеми	Опис	Вплив
1	2	3	4
Інституційна слабкість	Недофінансування регуляторних органів	Недостатнє фінансування ключових інституцій, таких як ДСФМУ, НБУ та НАБУ	Обмеженість ресурсів для моніторингу, виявлення та правозастосування
	Відсутність міжвідомчої координації	Недостатньо налагоджена співпраця та комунікація між відомствами	Неефективність та прогалини у боротьбі з «відмиванням» коштів
Правові та регуляторні прогалини	Недостатня прозорість бенефіціарних власників	Труднощі у визначенні справжніх власників активів через складні корпоративні структури	Дозволяє приховувати незаконні кошти
	Недостатнє охоплення нефінансових секторів	Відсутність нормативно-правових актів з протидії «відмиванню» коштів у таких секторах, як нерухомість, юридичні послуги та дорогоцінні метали	Сприяє «відмиванню» коштів через активи з високою вартістю
	Прогалини у регулюванні криптовалют	Закони про віртуальні активи, що розвиваються з недостатнім моніторингом	Анонімні транзакції уможливають «відмивання» доходів через криптовалюти
Економічні та соціальні виклики	Тіньова економіка	Високий рівень незадекларованих операцій з готівкою та незареєстрованого бізнесу	Складність відстеження фінансових потоків, послаблення заходів протидії «відмиванню» коштів
	Системна корупція	Високий рівень корупції у державному та приватному секторах	Злочинці можуть уникати виявлення та переслідування
Технологічні обмеження	Застаріла IT-інфраструктура	Відсутність сучасних технологічних інструментів для моніторингу та аналітики	Складність виявлення складних схем «відмивання» грошей
	Обмежені можливості аналізу даних	Відсутність штучного інтелекту та машинного навчання у виявленні підозрілої фінансової діяльності	Втрачені можливості для виявлення схем «відмивання» грошей

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4
Політичні та законодавчі проблеми	Непослідовна реалізація політики	Часті зміни політичних курсів через політичну нестабільність	Знижує довгострокову ефективність стратегій протидії «відмиванню» коштів
	Відсутність незалежності судової влади	Політичний тиск на судову владу впливає на переслідування фінансових злочинів	Послаблює стримування та підзвітність

Джерело: складено авторкою

Окреслимо детальніше наведені в табл. 3.1 ключові виклики у боротьбі України з легалізацією неофіційних доходів.

Як вже зазначалося, основними установами у нашій країні, на які покладено завдання запобігання «відмиванню» коштів виступають Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ), Національний банк України (НБУ) та Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Проте перелічені органи часто недофінансовуються, не маючи достатніх ресурсів для ефективного виконання своїх повноважень. Брак ресурсів призводить до недоукомплектування штату, обмежених можливостей для навчання та застарілої технологічної інфраструктури, що знижує ефективність виявлення та розслідування підозрілих фінансових операцій. Недофінансування призводить до реактивного, а не проактивного підходу до справ про «відмивання» грошей, що дозволяє злочинцям використовувати прогалини у системі.

Запобігання «відмиванню» грошей вимагає безперешкодної співпраці між різними регуляторними та правоохоронними органами, включаючи Службу безпеки України (СБУ), Міністерство внутрішніх справ України та податкові органи. Однак на практиці часто спостерігається відсутність координації, що призводить до фрагментарності зусиль. Недосконалі канали комунікації та обмежений обмін інформацією між відомствами призводять до дублювання зусиль, неефективності та втрачених можливостей для виявлення схем «відмивання» грошей. Злочинні мережі використовують ці прогалини, працюючи в різних

юрисдикціях в Україні, що ускладнює відстеження та конфіскацію незаконних коштів.

Незважаючи на нещодавні реформи, впроваджені за рахунок оновлення законодавства, в Україні все ще існують значні прогалини у визначенні бенефіціарних власників юридичних осіб. Компанії часто використовують офшорні структури та номінальних акціонерів для приховування справжніх власників активів. Відсутність прозорості бенефіціарних власників створює можливості для злочинців «відмивати» гроші через підставні компанії та складні корпоративні структури. Регуляторам стає складніше відстежувати незаконні фінансові потоки, особливо ті, що пов'язані з політично значущими особами та організованою злочинністю.

У той час як фінансові установи жорстко регулюються, нефінансові сектори, такі як нерухомість, юридичні послуги, торгівля дорогоцінними металами та камінням часто залишаються поза увагою законодавства у сфері протидії «відмиванню» коштів, отриманих злочинним шляхом. Такі сектори можуть використовуватися для «відмивання» значних сум грошей. Відсутність надійних зобов'язань щодо протидії «відмиванню» коштів у нефінансових секторах дозволяє злочинцям використовувати активи високої вартості, такі як нерухомість і предмети розкоші для конвертації незаконних доходів у легальні активи. Ринок нерухомості в Україні, наприклад, часто використовується для «відмивання» грошей, коли нерухомість купується за незаконні кошти, а потім продається, створюючи «фасад» законного доходу.

Криптовалюти пропонують нові шляхи для «відмивання» грошей, враховуючи їхню децентралізовану та псевдонімичну природу. Хоча Україна нещодавно прийняла Закон «Про віртуальні активи», нормативно-правова база все ще розвивається, залишаючи прогалини в моніторингу та правозастосуванні. Зростаюче використання криптовалют, таких як біткойн для анонімних транзакцій ускладнює відстеження незаконної фінансової діяльності. Злочинці використовують криптовалютні біржі та цифрові гаманці для «відмивання» грошей в обхід традиційних механізмів фінансового нагляду [73].

Україна має значну тіньову економіку, яка, за оцінками, становить близько 30-40% ВВП. Цей підпільний сектор включає незадекларовані операції з готівкою, незареєстрований бізнес та ухилення від сплати податків. Поширеність готівкових операцій полегшує злочинцям вливання незаконних коштів в економіку, не залишаючи при цьому жодних слідів, які можна було б відстежити. Тіньова економіка ускладнює завдання розмежування законної та незаконної фінансової діяльності, тим самим послаблюючи ефективність заходів протидії «відмиванню» коштів.

Корупція є основною перешкодою для ефективного функціонування системи протидії «відмиванню» коштів в Україні. Індекс сприйняття корупції стабільно відносить Україну до найбільш корумпованих країн Європи, причому це стосується як приватного, так і державного секторів. Корупція в правоохоронній та судовій системах дозволяє злочинцям уникати кримінального переслідування шляхом підкупу чиновників або використання правових лазівок. Зазначена системна корупція підриває довіру громадськості до здатності уряду боротися з «відмиванням» грошей, відлякує міжнародних інвесторів і шкодить економічній стабільності України [74].

Однією з суттєвих проблем, що перешкоджають формуванню та ефективному функціонуванню системи запобігання легалізації незаконних доходів в Україні, є застаріла ІТ-інфраструктура. Відсутність сучасної аналітики та автоматизованих систем звітності ускладнює виявлення складних схем «відмивання» коштів, особливо тих, що пов'язані з транскордонними операціями. Злочинці використовують складні методи для «відмивання» грошей, такі як розподіл коштів між кількома рахунками або юрисдикціями, що робить майже неможливим для регуляторів виявити цю діяльність без сучасних технологічних інструментів. Потрібно відмітити, що ця проблема стосується не лише Державної служби фінансового моніторингу України (ДСФМУ), але й інших фінансових установ, що займаються відповідними завданнями, таких як Національний банк України (НБУ), правоохоронні органи та підрозділи фінансової розвідки.

Нинішня ІТ-інфраструктура багатьох вітчизняних фінансових установ базується на застарілих системах, які не здатні впоратися зі складнощами сучасних фінансових операцій. Ці застарілі системи не здатні ефективно обробляти та аналізувати великі обсяги даних. Як наслідок, підозрілі транзакції можуть залишатися непоміченими, що дозволяє злочинцям «відмивати» гроші через легальні канали. Державна служба фінансового моніторингу України щорічно обробляє мільйони повідомлень про фінансові операції. Проте через обмежену автоматизацію та застаріле програмне забезпечення швидкість і точність виявлення підозрілих операцій значно знижуються [75].

Існуючій інфраструктурі бракує сучасних інструментів аналізу даних, таких як штучний інтелект (ШІ) і машинне навчання (МН), які необхідні для виявлення складних схем «відмивання» грошей. Без ШІ та МН система значною мірою покладається на ручний аналіз, який забирає багато часу і схильний до людських помилок. Злочинці часто використовують «витончені» методи, включаючи підставні компанії та багаторівневі транзакції, щоб «замести сліди» незаконних коштів. Застарілі системи не здатні розкрити ці складні схеми. Передові юрисдикції, такі як США та Європейський Союз використовують штучний інтелект для виявлення аномалій у фінансових операціях. Натомість українська влада відстає у впровадженні таких технологій, що ставить країну у не вигідне становище у глобальній боротьбі із «відмиванням» грошей.

Застарілі ІТ-системи є більш вразливими до кібератак, які можуть порушити цілісність конфіденційних фінансових даних. Слабка кібербезпека полегшує злочинцям маніпуляції з документами або порушення функціонування систем фінансового моніторингу. Це не лише перешкоджає виявленню діяльності з «відмивання» грошей, але й наражає країну на інші фінансові злочини, такі як шахрайство та розкрадання. Кіберзлочинці можуть використовувати ці вразливості, щоб «замести сліди» або навіть стерти дані, які можуть слугувати доказами в розслідуванні «відмивання» грошей.

Різні державні установи, які займаються боротьбою з «відмиванням» грошей, часто використовують несумісні ІТ-системи, що призводить до ізоляції даних. Така

фрагментація перешкоджає безперешкодному обміну інформацією між такими установами, як Держфінмоніторинг України, НБУ, податкові та правоохоронні органи. Як наслідок, стає складно відстежувати транскордонні транзакції та підозрілу діяльність. У країнах з розвиненими системами протидії «відмиванню» коштів централізовані бази даних, а також інтегровані платформи дозволяють здійснювати обмін даними між відомствами у режимі реального часу. Відсутність здатності України досягти такої інтеграції послаблює загальну систему протидії «відмиванню» коштів.

Модернізація IT-інфраструктури потребує значних фінансових інвестицій, що виступає складним завданням, зважаючи на бюджетні обмеження в Україні. Фінансові установи, особливо невеликі банки та небанківські установи можуть не мати ресурсів для інвестування в сучасні IT-рішення. Застарілою IT-інфраструктурою часто керує персонал, який не має необхідних навичок для роботи з сучасними технологіями. Нестача кваліфікованих IT-фахівців у державному секторі ускладнює впровадження та підтримку складних інструментів протидії «відмиванню» коштів, навіть за наявності фінансування. «Просунутий» аналіз даних, а також штучний інтелект вимагають спеціальної підготовки, якої багато нинішніх працівників можуть не мати, що ще більше сповільнює процес модернізації.

Часті зміни у керівництві держави та політична нестабільність призводять до непослідовного впровадження політики у сфері протидії «відмиванню» коштів. Непослідовність політики підриває ефективність довгострокових стратегій боротьби з «відмиванням» грошей, створюючи невизначеність як для регуляторів, так і для бізнесу.

Відсутність послідовності дозволяє злочинним мережам швидко адаптуватися, використовуючи нові прогалини в системі.

Судова влада в Україні часто зазнає політичного тиску, що ставить під загрозу її незалежність у розслідуванні резонансних справ про «відмивання» грошей. Неможливість притягнути впливових осіб до відповідальності за фінансові злочини увічнює культуру безкарності. Це послаблює стримуючий ефект Законів у

сфері протидії «відмиванню» коштів, оскільки злочинці сприймають низький ризик кримінального переслідування [73].

Окреслимо основні проблеми на шляху прогресу України в боротьбі з відмиванням грошей, що актуалізуються в умовах воєнного часу: збільшення неформальних грошових потоків – війна призвела до значних економічних потрясінь, що змусило бізнес і приватних осіб покладатися на неформальні фінансові канали, збільшуючи ризик відмивання грошей; кіберзлочинність та ризики, пов'язані з криптовалютами – війна посилила кіберзагрози, в тому числі відмивання грошей через криптовалюти, що вимагає посилення регулювання цифрових фінансів.

Таким чином, можна узагальнити, що виклики, з якими стикається вітчизняна система запобігання легалізації неофіційних доходів є багатограними і мають зв'язок з інституційною слабкістю, правовими та технологічними прогалинами. Однак, удосконалюючи нормативно-правову базу, використовуючи сучасні технології та, сприяючи міжнародному співробітництву, Україна може досягти значних успіхів у боротьбі з «відмиванням» грошей. Досягнення зазначених цілей не лише покращить фінансову стабільність, але й зміцнить репутацію країни як надійного партнера у світовій економіці. Вирішення цих питань має вирішальне значення для України, яка прагне зміцнити свою фінансову систему, залучити іноземні інвестиції та відповідати європейським і міжнародним стандартам.

3.3. Методичні засади розробки та прийняття управлінських рішень щодо удосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів

«Відмивання» грошей залишається глобальною проблемою, яка підриває цілісність фінансових систем і створює умови для різних форм незаконної діяльності, таких як корупція, торгівля наркотиками та тероризм. У відповідь на це країни впровадили системи протидії «відмиванню» грошей для запобігання

незаконному руху коштів. Ефективність цих систем значною мірою залежить від добре структурованих управлінських рішень, прийнятих регуляторними органами, фінансовими установами та державними органами, що ґрунтуються на надійних методиках.

Розробка та прийняття таких рішень вимагає комплексного підходу, який включає аналітичні інструменти, регуляторні стандарти, оцінку ризиків та інтеграцію технологій.

Управлінські рішення мають вирішальне значення у формуванні політики, процедур і технологій, що використовуються для боротьби із «відмиванням» грошей. У прийнятті зазначених рішень беруть участь багато зацікавлених сторін, включаючи фінансові регулятори, правоохоронні органи, фінансові установи і міжнародні організації, як-от Група із розробки фінансових заходів боротьби з «відмиванням» грошей (ФАТФ). Методичний підхід забезпечує структуровану основу для прийняття обґрунтованих рішень у сфері протидії «відмиванню» коштів. Він гарантує, що управлінські рішення ґрунтуються на даних, є систематичними та узгоджуються з регуляторними стандартами. Ключові цілі медологічного підходу до розробки і прийняття управлінських рішень, що стосуються вдосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів включають наступні:

- зміцнення нормативно-правової бази – створення «надійних» Законів та інших нормативних актів для запобігання потокам незаконних коштів;
- підвищення рівня дотримання регуляторних вимог – забезпечення дотримання фінансовими установами національних та міжнародних стандартів у сфері протидії «відмиванню» коштів;
- оптимізація розподілу ресурсів – ефективне використання наявних ресурсів для максимізації ефективності заходів із протидії «відмиванню» коштів;
- розширення технологічних можливостей – використання передової аналітики даних та штучного інтелекту для ефективного моніторингу;
- удосконалення управління ризиками – виявлення та зменшення ризиків «відмивання» грошей за допомогою комплексних оцінок [76].

Основні підходи до розробки і прийняття управлінських рішень, що стосуються вдосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів включають ризик-орієнтований підхід, SWOT-аналіз, планування сценаріїв, аналіз витрат і вигод, збалансована система показників (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Характеристика основних підходів до розробки і прийняття управлінських рішень, що стосуються вдосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів

Підходи	Ключові кроки	Переваги
Ризик-орієнтований підхід	ідентифікація ризиків	ефективність
	оцінка ризиків	гнучкість
	пом'якшення ризиків	відповідність вимогам
SWOT-аналіз	визначення сильних сторін	стратегічне планування
	аналіз слабких сторін	комплексний аналіз
	вивчення можливостей	оптимізація ресурсів
	усунення загроз	
Планування сценаріїв	розробка гіпотетичних сценаріїв	проактивний підхід
	аналіз потенційних наслідків	гнучкість
	розробка стратегій реагування	швидка адаптація до змін
Аналіз витрат і вигод	ідентифікація витрат	стратегічна аналітика
	оцінка вигод	фінансове обґрунтування
	порівняння та прийняття рішення	ефективність використання ресурсів
Збалансована система показників	фінансова перспектива	цілісний погляд
	клієнтська перспектива	постійне вдосконалення
	внутрішні процеси	відстеження ефективності
	навчання та зростання	

Джерело: складено авторкою за даними [76; 77; 78]

Розглянемо детальніше окреслені в табл. 3.2 підходи.

Ризик-орієнтований підхід є основою сучасних стратегій протидії «відмиванню» коштів, підкреслюючи необхідність виявлення, оцінки та

зменшення ризиків. Зазначений підхід дає змогу організаціям ефективніше розподіляти ресурси, концентруючись на сферах високого ризику. Ключові кроки цього підходу:

- визначення потенційних загроз «відмивання» грошей у різних секторах (наприклад, банківська справа, страхування, нерухомість);
- оцінка серйозності та впливу виявлених ризиків. Це передбачає аналіз профілів клієнтів, історії транзакцій та геополітичних факторів;
- впровадження цілеспрямованих заходів для мінімізації ризиків, таких як посилена перевірка клієнтів з високим ступенем ризику, постійний моніторинг підозрілих транзакцій та впровадження автоматизованих інструментів перевірки [77].

Провідні переваги ризик-орієнтованого підходу:

- зосередження ресурсів на сферах найвищого ризику, що підвищує ефективність програм протидії «відмиванню» коштів.
- дозволяє організаціям швидко адаптуватися до нових загроз та регуляторних змін.
- відповідає світовим стандартам, встановленим Групою із розробки фінансових заходів боротьби з «відмиванням» грошей (ФАТФ).

SWOT-аналіз (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats – сильні і слабкі сторони, можливості і загрози) представляє інструмент стратегічного планування, який використовується з метою оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів, які здійснюють вплив на діяльність організації в сфері протидії «відмиванню» коштів.

Використання в сфері протидії «відмиванню» коштів:

- визначення надійної політики в сфері протидії «відмиванню» коштів, сильної нормативно-правової бази і передових технологій;
- виявлення прогалин у комплаєнсі, застарілої IT-інфраструктури та нестачі кваліфікованого персоналу;
- вивчення досягнень у сфері штучного інтелекту, технології блокчейн і міжнародного співробітництва;

– вирішення проблем, пов'язаних з еволюцією методів «відмивання» грошей, кіберзагрозами та регуляторною невизначеністю [78].

Переваги застосування методу:

- допомагає фінансовим установам розробляти цілеспрямовані стратегії протидії «відмиванню» коштів;
- надає можливість керівництву визначати пріоритети у розподілі ресурсів.

Сценарне планування передбачає розробку декількох гіпотетичних ситуацій для передбачення майбутніх викликів і можливостей. Зазначений підхід особливо корисний у динамічній сфері протидії «відмиванню» коштів, де нові загрози та регуляторні зміни можуть з'являтися швидко. Приклади сценаріїв:

- оцінка впливу криптовалют і децентралізованих фінансів (DeFi) на ризики «відмивання» грошей;
- підготовка до більш суворих вимог міжнародних організацій, таких як ФАТФ, або регіональних нормативних актів, таких як Директива ЄС про боротьбу із «відмиванням» грошей [78].

Переваги методу планування сценаріїв:

- допомагає організаціям підготуватися до потенційних загроз, скорочуючи час реагування;
- дозволяє швидко адаптуватися до мінливого середовища [78].

Аналіз витрат і вигод – це фінансовий інструмент, який використовується для оцінки економічної доцільності впровадження заходів із протидії «відмиванню» коштів.

Етапи проведення аналізу витрат і вигод:

- визначення витрат, пов'язаних із впровадженням технологій протидії «відмиванню» коштів, найманням комплаєнс-офіцерів та проведенням регулярних аудитів;
- кількісна оцінка вигод, таких як зменшення кількості фінансових злочинів, підвищення довіри серед інвесторів та відповідність міжнародним стандартам;

– порівняння витрат і вигод для визначення рентабельності інвестицій (ROI) в ініціативи з протидії «відмиванню» коштів [78].

Переваги методу:

- допомагає керівництву обґрунтувати фінансові витрати на боротьбу із «відмиванням» грошей, у тому числі на передові технології боротьби із «відмиванням» грошей, такі як штучний інтелект і машинне навчання;
- надає чітке уявлення щодо потенційних економічних вигод від зниження рівня фінансових злочинів.

Збалансована система показників (ЗСП) представляє собою інструмент стратегічного управління, який допомагає узгодити діяльність організації з її загальними цілями. Ключові перспективи методу:

- зменшення штрафів та пені шляхом забезпечення дотримання нормативних вимог;
- підвищення рівня довіри та задоволеності серед клієнтів шляхом демонстрації прихильності до боротьби із фінансовими злочинами;
- оптимізація процедур боротьби із «відмиванням» коштів задля підвищення ефективності;
- інвестування в навчання співробітників та впровадження передових технологій [78].

Переваги збалансованої системи показників:

- надає цілісне уявлення про зусилля організації у сфері протидії «відмиванню» коштів;
- заохочує до постійного вдосконалення шляхом відстеження ефективності за основними показниками.

Технологічні інструменти для покращення процесу прийняття рішень у сфері протидії «відмиванню» коштів:

1) штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання (МН), які революціонізують сферу боротьби з «відмиванням» грошей, автоматизуючи виявлення підозрілих операцій та, покращуючи процеси прийняття рішень. Сфера застосування:

а) автоматизований моніторинг – аналіз транзакцій у режимі реального часу для виявлення аномалій;

б) розпізнавання шаблонів – виявлення складних схем «відмивання» грошей, які важко виявити традиційними методами;

в) предиктивна аналітика – прогнозування потенційних ризиків «відмивання» грошей на основі історичних даних;

2) аналітика великих даних надає цінну інформацію, аналізуючи величезні обсяги інформації із різних джерел. Приклади використання:

- створення детальних профілів клієнтів для оцінки рівня їхніх ризиків;
- моніторинг змін у поведінці клієнтів для виявлення потенційного «відмивання» грошей;

3) технологія блокчейн забезпечує прозорість, безпеку й відстежуваність, що, у свою чергу, робить його потужним інструментом у запобіганні «відмиванню» грошей. Сфера застосування:

а) удосконалені процеси ідентифікації клієнта – забезпечення безпечного та захищеного від несанкціонованого втручання способу перевірки особи клієнта;

б) моніторинг транзакцій – забезпечення прозорості транскордонних транзакцій [77].

Проблема «відмивання» коштів залишається значним викликом для України, що впливає на її економічну стабільність, державне управління та міжнародну репутацію.

Незважаючи на значний законодавчий та інституційний прогрес, система запобігання і протидії легалізації незаконних доходів все ще потребує суттєвого вдосконалення.

Розглянемо різні стратегічні заходи, які спрямовані на вдосконалення системи протидії «відмиванню» коштів у нашій країні з акцентом на регуляторних, технологічних, інституційних аспектах, а також міжнародному співробітництві (рис. 3.2).

1. Зміцнення нормативно-правової бази	•1.1. Оновлення законодавства •1.2. Впровадження ризик-орієнтованого підходу
2. Використання технологічних досягнень	•2.1. Модернізація ІТ-інфраструктури •2.2. Покращення аналізу даних
3. Зміцнення інституційної спроможності	•3.1. Покращення координації між відомствами •3.2. Розвиток та навчання персоналу
4. Посилення міжнародного співробітництва	•4.1. Транскордонне співробітництво •4.2. Взаємодія з міжнародними організаціями
5. Підвищення прозорості та підзвітності	•5.1. Публічні реєстри бенефіціарних власників •5.2. Заохочення інформаторів
6. Підвищення фінансової грамотності та обізнаності громадськості	•6.1. Кампанії з підвищення обізнаності громадськості •6.2. Залучення фінансового сектору

Рис. 3.2. – Провідні стратегічні заходи, спрямовані на вдосконалення системи протидії «відмиванню» коштів в Україні

Джерело: побудовано авторкою

Нашою державою було досягнуто суттєвих успіхів у приведенні власного законодавства в сфері протидії «відмиванню» коштів у відповідність до міжнародних стандартів, зокрема, встановлених Групою із розробки фінансових заходів боротьби з «відмиванням» грошей (FATF). Проте періодичне оновлення законодавства є необхідним для протидії новим загрозам. Основні напрямки включають:

- криміналізацію приховування бенефіціарних власників, тобто запровадження суворіших покарань для тих, хто приховує справжніх власників активів;
- регулювання віртуальних активів – запровадження більш чіткого регулювання криптовалют та інших цифрових активів для запобігання їх зловживанню задля «відмивання» коштів;
- посилену належну перевірку – підвищення вимог до політично значущих осіб, клієнтів з високим рівнем ризику та транскордонних транзакцій

[79].

Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє фінансовим установам більш ефективно розподіляти ресурси, зосереджуючись на сферах високого ризику. Це у себе включає такі кроки:

- система оцінки ризиків – фінансові установи повинні проводити регулярну оцінку ризиків «відмивання» грошей;
- налаштування програм комплаєнсу – пристосування програм протидії «відмиванню» коштів до конкретних профілів ризику клієнтів, секторів та регіонів.

Однією з основних проблем вітчизняної системи протидії «відмиванню» коштів виступає застаріла ІТ-інфраструктура, яка перешкоджає ефективності систем моніторингу та звітності. Запровадження сучасних технологій може значно розширити можливості виявлення та запобігання:

- використання ІІІ для виявлення незвичайних моделей транзакцій, виявлення аномалій і прогнозування потенційної діяльності з «відмивання» грошей;
- впровадження блокчейну для прозорого відстеження транзакцій, особливо в секторах з високим рівнем ризику, таких як нерухомість і міжнародна торгівля;
- розробка автоматизованих систем для безперешкодного подання повідомлень про підозрілі операції до Державної служби фінансового моніторингу України [80].

Розширений аналіз даних може покращити ідентифікацію схем «відмивання» грошей за допомогою:

- використання великих даних для аналізу величезних обсягів фінансових даних на предмет підозрілої діяльності;
- впровадження систем, які дозволяють здійснювати моніторинг транзакцій у режимі реального часу, що підвищує здатність оперативно виявляти підозрілу діяльність.

Ефективне застосування законодавства щодо протидії «відмиванню» коштів вимагає кращої координації між різними державними органами, включаючи

Держфінмоніторинг України, правоохоронні органи та фінансові регулятори. Цього можна досягнути за допомогою:

- створення інтегрованої платформи для обміну даними з метою забезпечення безперешкодної комунікації між відомствами;
- формування спеціалізованих робочих груп для розгляду складних справ, що стосуються кількох юрисдикцій або високопоставлених осіб [81].

Безперервне навчання персоналу, залученого до боротьби із «відмиванням» коштів, має ключове значення задля розвитку системи протидії легалізації (відмиванню) доходів. Реалізація цього включає такі кроки:

- регулярна організація освітніх тренінгів і семінарів, присвячених останнім тенденціям у сфері протидії «відмиванню» грошей;
- заохочення сертифікації на кшталт сертифікованого спеціаліста із протидії «відмиванню» грошей, щоб забезпечити обізнаність персоналу у світовій практиці боротьби із нелегальними доходами.

«Відмивання» грошей часто пов'язане з транскордонними операціями, що робить міжнародне співробітництво вкрай важливим. Це ґрунтується на:

- договорах про взаємну правову допомогу – посилення відносин із сусідніми країнами для полегшення обміну інформацією та проведення спільних розслідувань;
- участі у глобальних мережах – активна взаємодія з такими організаціями, як Егмонтська група підрозділів фінансової розвідки задля обміну розвідувальною інформацією і передовим досвідом.

Наша країна повинна посилити свою співпрацю з міжнародними організаціями з метою зміцнення своїх можливостей у сфері протидії «відмиванню» коштів. Це включає:

- прагнення до повної відповідності рекомендаціям ФАТФ з метою уникнення потрапляння до чорного списку;
- звернення за технічною допомогою до таких організацій, як Міжнародний валютний фонд і Світовий банк з метою модернізації системи протидії «відмиванню» коштів [79].

Створення прозорих і доступних реєстрів бенефіціарних власників може запобігти «відмиванню» грошей, зокрема завдяки: запровадженню механізмів перевірки достовірності інформації про бенефіціарних власників, наданої бізнесом; наданню громадськості доступу до цих реєстрів для підвищення прозорості та запобігання незаконній фінансовій діяльності.

Заохочення осіб повідомляти про підозрілу діяльність може відігравати значну роль у запобіганні «відмиванню» грошей. Це можливо реалізувати за допомогою:

- заохочення за повідомлення – пропозиція фінансової винагороди та правового захисту для викривачів;
- створення безпечних, анонімних каналів для повідомлення щодо підозрілої фінансової діяльності.

Підвищення обізнаності про ризики «відмивання» грошей може призвести до підвищення пильності серед широкої громадськості за рахунок впровадження освітніх ініціатив у школах та університетах щодо фінансових злочинів; використання медіа-платформ для навчання громадян розпізнаванню та повідомленню про підозрілу фінансову діяльність [80].

Залучення приватного сектору, зокрема банків та небанківських фінансових установ має вирішальне значення у розробці основних принципів боротьби із «відмиванням» коштів для різних секторів, включаючи фінтех та нерухомість; сприянні партнерству між Урядом і приватним сектором для ефективної боротьби із «відмиванням» грошей.

Повномасштабна війна в Україні посилила виклики боротьби з «відмиванням» коштів, що робить необхідним посилення системи протидії «відмиванню» коштів в країні. Посилюючи фінансовий моніторинг, удосконалюючи законодавчі заходи, використовуючи технології та, сприяючи міжнародному співробітництву, Україна може побудувати більш стійку та ефективну систему запобігання легалізації незаконних фінансових потоків. Ці покращення не лише захистять економіку України, але й зміцнять її глобальну фінансову довіру на етапі післявоєнного відновлення.

Таким чином, ефективне прийняття управлінських рішень є основою надійної системи протидії «відмиванню» коштів. Застосовуючи такі підходи, як ризик-орієнтований підхід, SWOT-аналіз, сценарне планування та передові технології організації можуть суттєво підвищити власну спроможність запобігати та виявляти випадки «відмивання» грошей. Постійні інвестиції в технології, навчання та міжнародне співробітництво мають вагомe значення задля збереження цілісності фінансової системи. Вдосконалення системи протидії «відмиванню» коштів в Україні потребує багатогранного підходу, що охоплює оновлення нормативно-правової бази, застосування технологічних інновацій, зміцнення інституційної спроможності та міжнародне співробітництво.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Суть запобігання «відмиванню» доходів полягає у створенні надійної, динамічної системи, яка інтегрує правові, фінансові та технологічні заходи для виявлення, стримування та припинення незаконної фінансової діяльності. Запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, вимагає багатогранного підходу, що поєднує правові рамки, інституційну відповідність, технологічні інновації, міжнародне співробітництво та державно-приватне партнерство. Кожен чинник робить свій внесок у ширшу стратегію, спрямовану на захист фінансової системи, виявлення незаконної діяльності та стримування потенційних правопорушників. Ефективне запобігання «відмиванню» грошей захищає цілісність фінансових установ, знижує рівень організованої злочинності та сприяє підвищенню довіри громадськості до фінансових систем.

2. Україна досягла значних успіхів у створенні надійної нормативно-правової бази для боротьби із «відмиванням» грошей і пов'язаною з ним злочинною діяльністю. Нормативно-правове забезпечення запобігання «відмиванню» коштів в Україні значно розвинулося за останні роки, що відображає відданість країни боротьбі з фінансовими злочинами та приведення її політики у відповідність до міжнародних стандартів. Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» в поєднанні із системою нагляду Державної служби фінансового моніторингу України забезпечує міцний фундамент для співпраці фінансових установ і правоохоронних органів у боротьбі з незаконною фінансовою діяльністю.

3. Наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері протидії «відмиванню» грошей пропонують безліч ідей та потенційних рішень. Українські дослідники зосереджуються на оцінці існуючих систем і пропонують технологічні інновації, тоді як зарубіжні публікації надають ширший погляд на глобальні

виклики у сфері протидії «відмиванню» коштів. Зусилля наукової спільноти сприяють зростанню розуміння ризиків «відмивання» грошей та розробці більш ефективних стратегій запобігання незаконним доходам.

4. Оцінка ефективності української системи боротьби із «відмиванням» грошей вимагає комплексної методології, яка включає як кількісні, так і якісні показники. Такі ключові показники, як кількість поданих повідомлень про підозрілі операції, результати судового переслідування та повернення активів дають цінну інформацію про ефективність системи. Водночас зовнішні оцінки та державно-приватна співпраця відіграють важливу роль у забезпеченні того, щоб система протидії «відмиванню» коштів залишалася надійною та ефективною.

5. Дослідження впливу системи протидії легалізації (відмиванню) доходів на економіку держави засвідчило значний економічний та безпековий ефект впроваджених заходів фінансового моніторингу в Україні. У 2023 році Держфінмоніторингом було заблоковано кошти на суму 4,1 млрд. грн., що свідчить про ефективність заходів протидії «відмиванню» грошей та запобігання нелегальним фінансовим потокам. У 2023 році було зупинено операції на суму 915,77 млн. грн. та 2169 шт. цінних паперів номінальною вартістю 74,54 млн. грн. Кількість зупинених фінансових операцій за участю осіб, пов'язаних з терористичною діяльністю, знизилася з 475 у 2022 році до 232 у 2023 році, що демонструє підвищену ефективність системи моніторингу та виявлення правопорушників. Збільшення фінансової прозорості сприяє підвищенню довіри внутрішніх та міжнародних інвесторів до економіки України.

Оцінка ефективності заходів із запобігання легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, показала значний прогрес у цьому напрямі. У 2023 році до Держфінмоніторингу надійшло 1 432 684 повідомлень про фінансові операції, що підлягають моніторингу, з яких 1 429 594 були взяті на облік. Це свідчить про високу ефективність обробки інформації та мінімізацію випадків технічних помилок (0,1%). Кількість зареєстрованих повідомлень зросла на 21,2% у порівнянні з 2022 роком, що свідчить про активізацію заходів з моніторингу та покращення співпраці між СПФМ і Держфінмоніторингом. У 2023 році банки

надали 99,6% від загальної кількості звітів про фінансові операції, що вказує на їхню провідну роль у фінансовому моніторингу. Водночас, активність небанківських установ зросла, що є позитивною тенденцією. Найбільш активними серед небанківських установ були учасники ринків капіталу та товарних ринків, які подали 44,62% повідомлень. Значний внесок зробили також підприємства у сфері азартних ігор (17,2%) та лотерейного бізнесу (5,41%), що потребує посиленого контролю. У 2023 році 88,16% повідомлень стосувалися порогових фінансових операцій, 10,87% – підозрілих операцій, а 0,96% – операцій, що потребували подальшого моніторингу. Це демонструє ефективність відсіву потенційно ризикових транзакцій. Питома вага електронних повідомлень від небанківських установ склала 90,4%, що підтверджує ефективність цифровізації та автоматизації процесів фінансового моніторингу. Отже, система фінансового моніторингу демонструє високу ефективність, що підтверджується збільшенням кількості зареєстрованих повідомлень та покращенням якості поданої інформації.

Аналіз діяльності Державної служби фінансового моніторингу України вказує на її суттєвий вплив на вітчизняну економіку, насамперед із точки зору захисту державних коштів та запобігання фінансовим злочинам. Зусилля ДСФМУ у відстеженні та заморожуванні незаконних операцій не лише захистили значні суми державних ресурсів, але й підвищили прозорість та підзвітність фінансової системи. Ефективно виявляючи та, протидіючи нецільовому використанню бюджетних коштів, ДСФМУ відіграє вирішальну роль у мінімізації корупції, шахрайства та «відмивання» грошей, які завдають шкоди фіскальному «здоров'ю» країни. Отже, діяльність ДСФМУ не лише запобігає фінансовим злочинам, але й сприяє економічному розвитку України, захищаючи життєво важливі державні ресурси, забезпечуючи належний розподіл коштів та, зміцнюючи цілісність фінансової системи як у мирний час, так і під час конфлікту.

6. Державна служба фінансового моніторингу України досягла значних успіхів у запобіганні та виявленні відмивання коштів та пов'язаних з ним фінансових злочинів. З точністю понад 99,9% у поданих повідомленнях та збільшенням кількості зареєстрованих повідомлень, ДСФМУ, безумовно, є

важливою ланкою у захисті фінансової стабільності України. Однак для подальшого зміцнення захисту країни від еволюції фінансових злочинів необхідні постійне поліпшення якості, більша увага до небанківських установ та посилення технологічних можливостей. Вирішуючи ці завдання, ДСФМУ може підтримувати та підвищувати свою ефективність у забезпеченні безпеки та стійкості фінансової системи України до незаконної діяльності.

7. Завдяки спільним зусиллям міжнародних організацій, Урядів різних країн і фінансових установ у глобальній боротьбі із «відмиванням» грошей було досягнуто значного прогресу. Уроки, винесені з найкращих світових практик, таких як рекомендації ФАТФ, інноваційні заходи, такі як британський Наказ «Про незрозумілі статки», та впровадження нових технологій, демонструють, що для ефективної боротьби із «відмиванням» грошей необхідний багатогранний підхід. Продовжуючи адаптувати та зміцнювати свої системи протидії «відмиванню» коштів, країни можуть забезпечити більш стійку та прозору глобальну фінансову систему.

8. Виклики, з якими стикається українська система запобігання легалізації неофіційних доходів, є багатогранними і пов'язані з інституційною слабкістю, правовими прогалинами та технологічними прогалинами. Однак, удосконалюючи нормативно-правову базу, використовуючи сучасні технології та сприяючи міжнародному співробітництву, Україна може досягти значних успіхів у боротьбі з «відмиванням» грошей. Досягнення цих цілей не лише покращить фінансову стабільність, але й зміцнить репутацію країни як надійного партнера у світовій економіці.

9. Ефективне прийняття управлінських рішень є основою надійної системи протидії «відмиванню» коштів. Використовуючи такі підходи, як ризик-орієнтований підхід, SWOT-аналіз, сценарне планування та передові технології організації можуть значно підвищити свою здатність запобігати та виявляти випадки «відмивання» грошей. Постійні інвестиції в технології, навчання та міжнародне співробітництво мають важливе значення для збереження цілісності фінансової системи. Удосконалення системи протидії «відмиванню» коштів в

Україні потребує багатогранного підходу, що охоплює подальше оновлення нормативно-правової бази, застосування технологічних інновацій, зміцнення інституційної спроможності та міжнародне співробітництво. Застосовуючи ризик-орієнтований підхід, передові технології та, посилюючи координацію між відповідними органами, Україна може значно посилити свій захист від «відмивання» грошей. Успішна реалізація цих заходів не лише зміцнить цілісність фінансової системи, але й сприятиме загальній економічній стабільності та міжнародній репутації країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чорна А. В. Особливості системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. 7 листопада 2024. Київ-Бремен, 2024. С. 227-229.
2. Бандурка А. М. Україна проти «брудних» грошей: наук.-практ. посіб. Національний університет внутрішніх справ. Харків: Основа, 2003. 224 с.
3. Доля Л. М. Небезпека легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, одержаних злочинним шляхом. *Право України*. 2002. № 2. С. 89-93.
4. Лугіна Н. А., Омелян М. В. Кримінологічна характеристика легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Ірпінський юридичний часопис*. 2019. №2. С. 158-165.
5. Benson K. Lawyers and the Proceeds of Crime. Money laundering and the anti-money laundering regime. 1 st Edition. London, 2020. 218 p.
6. Барановський О. І., Пасхавер Б. Й. Відмивання грошей: сутність та шляхи запобігання: монографія. НАН України. Харків. «Форт». 2003. 472 с.
7. Єгоричева С. Б. Організація фінансового моніторингу в банках: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 2014. 292 с.
8. Рєзнік О. М., Щербак Н. М. Вплив легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, на фінансову систему України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 290-293. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/76.pdf (дата звернення: 10.09.2024).
9. Esoimemec E. E. Balancing anti-money laundering measures and financial inclusion. *Journal of Money Laundering Control*. 2020. Vol. 23. Issue 1. P. 64-76. DOI: <https://doi.org/10.1108/jmlc-04-2018-0031> (дата звернення: 10.09.2024).
10. Кривонос Д. Вплив міграційних процесів на поширення транснаціональної легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом, у контексті предмету правопорушення. *Migration & Law*. 2023. Vol. 3 (issues 3-4).

С. 64-75. URL: <https://nam.kyiv.ua/files/publications/j23-daryna-kryvonos.pdf> (дата звернення: 11.09.2024).

11. Завидняк І. О. Легалізація «відмивання» коштів, одержаних злочинним шляхом, як один з видів економічних транснаціональних злочинів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 4. С. 314-315. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255496> (дата звернення: 11.09.2024).

12. Черевко К. О. Щодо питання способів легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17 жовтня 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019. С. 184-186. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_10_2019/pdf/60.pdf (дата звернення: 12.09.2024).

13. Klauser P. Das schweizersiche Bankgeheimnis und die Bekämpfung der Geldwascherei. *Bulletin trimestriel BNS*. 2005. № 4. PP. 361-370.

14. Баранов Р. О. Формування та реалізація державної політики запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом: дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.02. Київ, 2018. 310 с.

15. Бех О. Протидія легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Кримінологія*. 2021. №2. С. 213-218. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/2/39.pdf> (дата звернення: 12.09.2024).

16. Agwu E. How to Prevent Money Laundering for Businesses in 2024. *Usesmileid*. May 08, 2024. URL: <https://usesmileid.com/blog/how-to-prevent-money-laundering> (дата звернення: 13.09.2024).

17. Initola J. The Importance of Anti-Money Laundering. *Flagright*. July 21, 2022. URL: <https://www.flagright.com/post/the-importance-of-anti-money-laundering> (дата звернення: 13.09.2024).

18. What is Money Laundering? *Kychub*. 2024. URL: <https://www.kychub.com/blog/what-is-money-laundering/> (дата звернення: 14.09.2024).

19. Importance of Anti-Money Laundering. *Onfido*. April 27, 2023. URL: <https://onfido.com/blog/importance-of-anti-money-laundering/> (дата звернення: 14.09.2024).

20. Ughade N. Anti-money Laundering Program: Importance & Key Components. April 30, 2024. URL: <https://hyperverge.co/blog/anti-money-laundering-program/> (дата звернення: 15.09.2024).

21. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 №361-IX. Дата оновлення: 20.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 15.09.2024).

22. Кримінальний кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 07.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.09.2024).

23. Актуальні методи і способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму. Департамент фінансових розслідувань. Державна служба фінансового моніторингу України. 2012. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/411/%D0%A2%D0%B8%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%20%D0%94%D0%A1%D0%A4%D0%9C%D0%A3/2012%2027%2012_2012.pdf (дата звернення: 16.09.2024).

24. Захаров В. П. Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом: теоретико-правовий аспект. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». *Юридичні науки*. 2014. № 801. С. 180-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2014_801_34 (дата звернення: 16.09.2024).

25. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, С. С. Бичкова, Я. В. Котляревський. Київ: Ваіте, 2015. 816 с.

26. Про затвердження Програми стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року: Наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2022 р. №16. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf> (дата звернення: 17.09.2024).

27. Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 27.12.2023 №1207-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.09.2024).

28. Леонов С. В., Бойко А. О., Боженко В. В., Лучко І. В. Роль та значення національної системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. №3(19). № 305-313. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195880> (дата звернення: 18.09.2024).

29. Коваленко Ю. Інституційна довіра у національному фінансовому секторі та система гарантування банківських депозитів. *Малий і середній бізнес (право, держава, економіка)*. 2015. № 1-2. С. 106-113.

30. Користін О. Є. Відмивання коштів: теоретико-правові засади протидії та запобігання в Україні: монографія. Київ: П «Друкарня МВС України», 2009. 336 с.

31. Мамишев А. В. Ризикоорієнтований підхід до виявлення аудиторями фінансових шахрайств і злочинів із відмивання грошей. *Фінанси України*. 2013. № 4. С. 80-88.

32. Паєнтко Т. В. Оптимізація видатків бюджету: інституціональна спроможність держави та зрілість суспільства. *Модернізація публічного сектору в Україні: можливості, виклики та обмеження фіскальної децентралізації*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. семінару (Київ, 11-14 квітня 2016 р.). Київ: Аграр Медіа, 2016. С. 68–71.

33. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні: монографія. Харків: Фоліо, 2002. 176 с.

34. Авер'янова В. Б. Виконавча влада і адміністративне право: монографія. Київ: Ін-Юре, 2002. 668 с.
35. Arnone M., Padoan P. Anti-Money Laundering by International Institutions: A Very Preliminary Assessment. Paper presented at the Conference '*Corralling the economy of crime and money laundering: A challenge for banks and international institutions into the 21st century*' (September 28–30, 2010). URL: https://www.researchgate.net/publication/23534448_Anti-money_laundering_by_international_institutions_A_preliminary_assessment (дата звернення: 19.09.2024).
36. Unger B., Rawlings G. Competing for Criminal Money, Tjalling C. Koopmans Institute Discussion Series, 2008. nr: 05-26. 31 p.
37. Barnett H. C. And Some with a Fountain Pen: Mortgage Fraud, Securitization, and the Subprime Bubble. *How They Got Away with It: White Collar Criminals and the Financial Meltdown* / S. Will, S. Handelman, D. Brotherton (eds.). New York: Columbia University Press, 2013. P. 104-129.
38. Giroux G. Accounting Fraud: Maneuvering and Manipulation, Past and Present. New York: Business Expert Press, 2014. URL: https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:24255 (дата звернення: 19.09.2024).
39. Василевич В. В., Левченко Ю. О. Національна системи запобігання легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. №1. С. 487-492. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300024> (дата звернення: 20.09.2024).
40. Бухтіарова А., Духно Ю., Доброгорська В. Національна система фінансового моніторингу України. *Економіка та суспільство*. 2019. №20. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/16> (дата звернення: 20.09.2024).
41. Бухтіарова А. Г., Висоцька Я. В. Особливості функціонування системи фінансового моніторингу в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 4. С. 10-14.
42. Бисага К. В. Державне управління у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: європейський досвід для

України: дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління». Івано-Франківськ, 2018. 219 с.

43. Москаленко Н. В. Світовий досвід побудови системи запобігання та протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансування тероризму. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія «Економіка і управління». 2020. Т. 31 (70). № 2, ч. 1. С. 119-123.

44. Перелигіна Р. В., Коротя Р. О. Питання законодавчого регулювання протидії легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом: міжнародні механізми. *Часопис Київського університету права*. 2023. №4. С. 220-224.

45. Baker R. Capitalism's Achilles Heel: Dirty money and how to renew the freemarket system. Wiley. 2005. 448 p.

46. Chao X., Kou G., Peng Y., Alsaadi F. Behavior Monitoring Methods for Tradebased Money Laundering Integrating Macro and Micro Prudential Regulation: a Case from China. *Technological and Economic Development of Economy*. 2019. №25 (6). P. 1081-1096. URL: <https://doi.org/10.3846/tede.2019.9383> (дата звернення: 28.09.2024).

47. Beare M., Woodiwiss M. U. S. Organized Crime Control Policies Exported Abroad. *The Oxford Handbook of Organized Crime*. Oxford-New York, 2014. P. 554-557.

48. Anti-Money Laundering (AML) in Ukraine. *Sanction Scanner*. 31 October 2023. URL: <https://www.sanctionsscanner.com/aml-guide/anti-money-laundering-aml-in-ukraine-77> (дата звернення: 30.09.2024).

49. Kuzmenko O., Krukhmal O., Koibichuk V., Hrytsenko K., Kushnerov O., Hordiienko V., Pasemko G., Taran O., Smihunova O. Survival Analysis Methods for Assessing the Anti-Money Laundering System Effectiveness. *Wseas transactions on business and economics*. 2023. №20. P. 1185-1206. URL: <https://wseas.com/journals/bae/2023/c165107-1829.pdf> (дата звернення: 01.10.2024).

50. Typologies Report on Money Laundering and Terrorist Financing Risks in the World of Virtual Assets. *Council of Europe*, July 2023. URL: <https://rm.coe.int/moneyval-2023-12-vasp-typologies-report/1680abdec4> (дата звернення: 02.10.2024).

51. Juhaszova Z., Boyko A., Bozhenko V., Mynenko S., Buriak A., Vynnychenko N. An Innovative Approach to Evaluate the Effectiveness of Combating Money Laundering. *Marketing and Management of Innovations*. 2023. №14(2). P. 227-235. URL: https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/A708-2023_21_Juhaszova-et-al.pdf (дата звернення: 03.10.2024).

52. Пономаренко В. С., Внукова Н. М., Колодізєв О. М., Ачкасова С. А. Вплив державного регулювання і нагляду на розвиток ризик-орієнтованої системи фінансового моніторингу України. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2019. Том 2. № 29. С. 419-429. URL: <https://fkf.net.ua/index.php/fkf/article/view/2115> (дата звернення: 03.10.2024).

53. Типологічне дослідження «Актуальні методи, способи, інструменти легалізації (відмивання) злочинних доходів та фінансування тероризму (сепаратизму). *Державна служба фінансового моніторингу України*. Київ, 2021. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20of%20the%20SFMS/UKR_Typology_2021_26_05.pdf (дата звернення: 04.10.2024).

54. Бисага К. В. Національна система запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення України: етапи становлення й розвитку. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2016. № 1 (53). С. 37-49.

55. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2023 рік. Київ, 2024. 73 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2023ukr.pdf> (дата звернення: 07.10.2024).

56. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2019 рік. Київ, 2020. 82 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2019ua.pdf> (дата звернення: 11.10.2024).

57. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2020 рік. Київ, 2021. 76 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2020.pdf> (дата звернення: 11.10.2024).
58. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2021 рік. Київ, 2022. 80 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2021ukr.pdf> (дата звернення: 14.10.2024).
59. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2022 рік. Київ, 2023. 61 с. URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/zvit2022ukr.pdf> (дата звернення: 14.10.2024).
60. Basel AML Index 2019. *Basel Institute on Governance*. 2020. URL: <https://baselgovernance.org/sites/default/files/2019-08/Basel%20AML%20Index%202019.pdf> (дата звернення: 07.11.2024).
61. Basel AML Index 2020: 9th Public Edition. *Basel Institute on Governance*. 2021. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2020-07/basel_aml_index_2020_web.pdf (дата звернення: 07.11.2024).
62. Basel AML Index 2021: 10th Public Edition. *Basel Institute on Governance*. 2022. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2021-09/Basel_AML_Index_2021_10th%20Edition.pdf (дата звернення: 07.11.2024).
63. Basel AML Index 2022: 11th Public Edition. *Basel Institute on Governance*. 2023. URL: <https://index.baselgovernance.org/api/assets/be7bae0f-a31e-46a2-8f31-31b3f0036890> (дата звернення: 07.11.2024).
64. Basel AML Index 2023: 12th Public Edition. *Basel Institute on Governance*. 2024. URL: <https://baselgovernance.org/sites/default/files/2023-11/Basel%20AML%20Index%202023%2012th%20Edition.pdf> (дата звернення: 07.11.2024).
65. Policy Professor's International Study Reveals Weaknesses in Global Efforts to Combat Money Laundering. *School of Public Policy*. May 28, 2024. URL: <https://spp.umd.edu/news/policy-professors-international-study-reveals-weaknesses-global-efforts-combat-money> (дата звернення: 11.11.2024).
66. Money Laundering National Risk Assessment Guidance. *FATF*. 2024. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html> (дата звернення: 12.11.2024).

67. Anti-money laundering and countering the financing of terrorism at international level. *European Commission*. 2024. URL: https://finance.ec.europa.eu/financial-crime/anti-money-laundering-and-countering-financing-terrorism-international-level_en (дата звернення: 14.11.2024).

68. About the Egmont Group. *Egmont Group*. 2024. URL: <https://egmontgroup.org/about/> (дата звернення: 22.11.2024).

69. Коваленко В. В., Дмитров С. О., Єжов А. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії «відмиванню» доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2007. 112 с.

70. Anti-Money Laundering / Countering The Financing Of Terrorism (AML/CFT). *The Federal Deposit Insurance Corporation*. 2024. URL: <https://www.fdic.gov/banker-resource-center/anti-money-laundering-countering-financing-terrorism-aml-cft> (дата звернення: 26.11.2024).

71. Тютюник І. В., Скороходова Л. І. Міжнародний досвід побудови національної системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Випуск 32. С. 176–180.

72. Онищенко С. В., Лапінський І. Е. Міжнародний досвід боротьби з тінізацією економіки в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2013. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2074> (дата звернення: 28.11.2024).

73. Ukraine risk report. *GAN Integrity*. 2024. URL: <https://www.ganintegrity.com/country-profiles/ukraine/> (дата звернення: 30.11.2024).

74. Звіти про проведення Національної оцінки ризиків. *Державна служба фінансового моніторингу України*. 29.12.2022. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalni-ist/nacionalni-riziki/naczionalna-oczinka-rizikiv/zvit-pro-provedennya-naczionalnoji-oczinki-rizikiv.html> (дата звернення: 01.12.2024).

75. Franchuk V., Zhyvko Z., Kuzior A. The Impact of Criminal Revenue Legalization on Economic Security. 2021. Vol. 188. P. 70-77. URL: https://www.researchgate.net/publication/354212434_The_Impact_of_Criminal_Revenue_Legalization_on_Economic_Security (дата звернення: 03.12.2024).

76. Checklist: Best Practices for Anti-Money Laundering. *Trulioo*. April 20, 2022. URL: <https://www.trulioo.com/blog/aml-compliance> (дата звернення: 03.12.2024).

77. Risk-Based Approach (RBA) to AML & KYC risk management. *Neotas*. 2024. URL: <https://www.neotas.com/risk-based-approach-rba/> (дата звернення: 03.12.2024).

78. Six Steps to Analyzing an AML Program's Efficiency and Effectiveness. *ACA Group*. April 26, 2019. URL: <https://www.acaglobal.com/insights/six-steps-analyzing-aml-programs-efficiency-and-effectiveness> (дата звернення: 07.12.2024).

79. Strengthening Ukraine's Financial Monitoring System Preparedness to Fight Money Laundering and Financing of Terrorism Threats. *OSCE.org*. 2022. URL: <https://www.osce.org/osce-secretariat-exb-support-programme-for-ukraine/536852> (дата звернення: 07.12.2024).

80. Follow-Up Report to Ukraine's progress in strengthening measures to tackle money laundering and terrorist financing. *FATF-GAFI*. 2024. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fur2-ukraine-2020.html> (дата звернення: 07.12.2024).

81. Strengthening the national system in Ukraine to address current and emerging money laundering threats. *UNODC*. 2024. URL: https://www.unodc.org/poukr/en/webstory_aml_support-sfms_2023-2024.html (дата звернення: 11.12.2024).